

1981/82:8**Onsdagen den 14 oktober em.**

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

11 § Allmänpolitisk debatt (forts.)**Anf. 50** Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! För att de reformer som regering och riksdag beslutar om skall kunna föras ut till människorna måste det finnas en väl fungerande samhällsapparat. När regering och riksdag har dragit upp riktlinjerna för framtida reformarbete har i stor utsträckning beslutsbefogenheter decentraliserats till kommuner och landsting. Betydande samhällsuppgifter ombesörjs därför i vårt land i nära kontakt med kommuninvånarna och under medverkan av många förtroendevalda. Det har alltså haft ett demokratiskt egenvärde att välja en sådan lösning.

Det är också regeringens bestämda uppfattning att de kommunala organen är bäst lämpade att bedöma medborgarnas behov av samhällsservice på lokal nivå. Jag vill nämna detta inledningsvis för att klart markera att regeringen självfallet sätter stort värde på det arbete som utförs i kommuner och landsting av tjänstemän och förtroendevalda i nära samarbete med de många människorna ute i vårt land. Det är ett betydelsefullt arbete med inriktningen att tillgodose enskildas behov av olika serviceåtgärder.

Min syn på den offentliga sektorns roll är således i grunden positiv. För att reformpolitiken på sikt skall bli framgångsrik måste det råda balans i samhällsekonomin mellan anspråk och resurser. Nu besvärar vårt samhälle av olika ekonomiska balansproblem.

Jag hör emellertid inte till dem som vill beteckna vår nuvarande situation med alltför starka ord, som t. ex. kris. Det är ett för starkt ord i ett land där den allmänna välfärden ligger på en så hög nivå som hos oss. Endast Kuwait och Schweiz har exempelvis högre inkomst per capita än vårt land. Sverige har således möjlighet att ta itu med sina ekonomiska problem från en i ett internationellt perspektiv gynnsam utgångspunkt.

I ett läge då den kommunala sektorn tar i anspråk ca en fjärdedel av bruttonationalprodukten är det naturligt att också kommunerna och landstingen berörs av strävan att åstadkomma samhällsekonomisk balans.

Det nu aktuella ekonomiska paketet har flera positiva effekter för kommunerna. Sänkningen av mervärdeskatten kompenserar exempelvis den kommunala sektorn för de ränteförluster som görs på grund av omläggningen av utbetalningsrutinerna när det gäller kommunalskatten. Det tycker jag att både socialdemokrater och moderater bör tänka på när de motsätter sig en momssänkning.

Under en följd av år har ökningstakten i den kommunala verksamheten varit hög. Medvetenheten om de samhällsekonomiska obalansproblemen ute bland våra kommunalt förtroendevalda har emellertid medfört en successiv anpassning till en lägre expansionsnivå under det senaste året.

Enligt nu tillgängliga uppgifter kommer volymökningen för primärkommunerna att ligga på ca 1 %. För landstingen kan ökningen komma att ligga på ca 1,6 %. För den samlade kommunala sektorn betyder det ca 1,2-1,3 % i volymökning. Resultatet ligger mycket nära vad regering och riksdag rekommenderat och innebär en betydande dämpning i förhållande till förra året. Det bör emellertid särskilt noteras att dämpningen har åstadkommit utan skattestopp eller andra tvångsmedel.

Det visar att förtroendevalda och tjänstemän i landets kommuner är villiga att ta sin del av ansvaret för att skapa balans i ekonomin. Framgångarna på detta område tror jag till en del kan tillskrivas det vidgade samarbetet och det samspel som har utvecklats mellan stat och kommun och som enligt mitt sätt att se fungerar allt bättre.

Överläggningar om ekonomiska frågor sker nu med täta mellanrum. Även om inte varje resonemang leder fram till överenskommelser har jag den bestämda uppfattningen att man på detta sätt kommer närmare varandra i en gemensam grundsyn beträffande ekonomiska realiteter.

Det allt närmare samarbetet ligger enligt min mening väl i linje med de förslag som kommunalekonomiska utredningen lämnade för några år sedan.

Den som följer den allmänna debatten om kommunernas ekonomi kan lätt få intryck av att det pågår en omfattande nedrustning av den kommunala servicen i vårt land. Jag tycker att det är angeläget att dementera just detta. Även om debatten förs i termer som "åtstramning" och "nedskärning", måste man komma ihåg att det hela tiden är fråga om att begränsa ökningstakten. Några generella nedskärningar är det alltså inte fråga om, som jag sade, utan endast en dämpning av ökningstakten och självfallet också en starkare prioritering.

Riksdag och regering å ena sidan och kommun och landsting å den andra har ett gemensamt ansvar för metoderna för att åstadkomma dämpning. Vid de upprepade diskussioner som förts inom regeringen, och som kommer att föras med kommunförbunden, har det ofta framkommit att det främst är de statliga besluten och åtgärderna som orsakar den kommunala utgiftsexpansionen.

Kommunerna anser också att myndigheternas allmänna tillsynsverksamhet leder till kostnadsfördyringar och onödiga detaljregleringar. Svenska myndigheter sätter säkert en ära i att vara effektiva och göra ett bra jobb. I allt väsentligt lyckas man självfallet med denna målsättning.

Varje sektorsmyndighet strävar således efter att nå en så hög kvalitet som möjligt inom det sektorsområde som man ansvarar för. Resultatet kan då helt naturligt bli föreskrifter och tillsynsverksamhet, som i alltför hög grad detaljreglerar verksamheten och ytterst självfallet har effekter på kostnads- sidan.

Varken riksdag, regering eller myndigheter kan gå förbi den kritik som kommunerna riktar på dessa punkter. Kraven på förändringar i samhälls- förvaltningen är en utmaning till oss alla. Den bör leda till förnyelse och omprövning också av redan befintlig verksamhet.

För att komma till rätta med de samhällsekonomiska svårigheterna får vi inte vara rädda för en diskussion om både form och innehåll i fråga om den offentliga sektorns uppgifter. Här är det viktigt att åtgärder vidtas från olika håll som leder i den riktningen. Det är enligt min mening också nödvändigt att myndigheterna tar en aktiv del i utvecklingsarbetet.

För att engagera myndigheterna i detta viktiga arbete har regeringen vidtagit ett flertal åtgärder. I början av året samlades ett fyrttioal generaldirektörer för överläggningar och information om den kommunala ekonomin. Under överläggningarna konstaterades att utvecklingen mot allt större inslag av ramlagstiftning hade inneburit att myndigheternas normgivning fått ökad betydelse för samhällsresursernas användning.

Denna konferens med generaldirektörerna har nu följts upp med en promemoria, som utarbetats av stat-kommun-gruppen, där myndigheterna får vägledning för översyn av statlig reglering. Syftet är att undanröja sådan normgivning som onödigtvis försvårar kommuners och landstings strävan att anpassa verksamheten till ett begränsat samhällsekonomiskt utrymme. I dagarna följs generaldirektörskonferensen upp med ett möte, där stat-kommun-gruppen har en genomgång av den vägledning som skall ske med de kontaktmän som olika statliga myndigheter har utsett.

Regeringen har också i en särskild förordning givit de statliga myndigheterna i uppdrag att före den 1 juli 1983 se över sina föreskrifter, anvisningar och råd. Syftet är att rensa bort onödiga föreskrifter och göra en klar skillnad mellan vad som är bindande och inte bindande för kommunerna.

Begreppet anvisningar skall exempelvis tas bort. Det har rätt en betydande oklarhet på kommunal nivå om anvisningar är bindande eller inte. Regeringen har också gjort ändringar i allmänna verksamhetsstadgan, som innebär att myndigheterna i sin verksamhet skall eftersträva en minskad detaljkontroll av kommuner och landsting.

Jag har här berört de statliga myndigheternas roll för att dämpa den kommunala utgiftsexpansionen. En liknande roll tillkommer det statliga kommittéväsendet. Regeringen har därför gjort en ändring i kommittéförordningen som innebär att ett utredningsförslags konsekvenser från såväl

ekonomi- som självstyrelsesynpunkt skall redovisas i kommitténs betänkande.

Kommittéer och särskilda utredare har också fått tilläggsdirektiv som ger dem i uppdrag att prioritera frågor som leder till besparingar och förenklingar i samhällsförvaltningen. En redovisning av kommittéernas och utredarnas överväganden på detta område skall lämnas till regeringen senast den 1 januari 1982.

Jag har velat ge denna redovisning av en del av det arbete som pågår i stat-kommun-gruppen, hos myndigheterna och i de statliga kommittéerna för att minska den statliga detaljregleringen av kommuner och landsting.

Frågan är också föremål för fortlöpande vaksamhet i regeringskansliet. Det är särskilt viktigt att medvetenheten om den kommunala självstyrelsens betydelse för att åstadkomma god hushållning med knappa ekonomiska resurser kan växa sig allt starkare. Det är min uppfattning att den bästa hushållningen åstadkommes om besluten decentraliseras och läggs så nära de enskilda människorna som möjligt.

För att detta förenklingsarbete även framgent skall bli framgångsrikt är det angeläget att ett brett engagemang skapas ute bland de kommunalt förtroendevalda och att tips och synpunkter lämnas till stat-kommun-gruppen. Jag vill påstå att det från statens sida aldrig tidigare har öppnats så många möjligheter för den kommunala sidan att få sina synpunkter beaktade när det gäller kommunernas utvecklingsmöjligheter.

F. n. håller stat-kommun-gruppen också på med studier angående kommunal planering, byggprocessen, hälso- och miljövärden samt kultur- och fritidsområdena.

Statens bidragsgivning till kommunerna har ökat hela tiden från regeringsskiftet 1976. Av den allmänna debatten kan man ibland få intrycket av motsatsen. Det förtjänar att återigen nämnas att t. ex. skatteutjämningsbidraget har ökat från 2,8 miljarder 1975/76 till 9,2 miljarder 1980/81 och till 10,2 miljarder för 1981/82.

Ett problem med den statliga bidragsgivningen är att den sker på ett mycket splittrat sätt. En kartläggning som stat-kommun-gruppen gjort visar att det finns ca 120 olika statsbidrag som regleras i närmare 60-talet författningar. Det är komplicerat både för statsmakterna och för kommunerna att hålla i och ta ansvaret för ett så splittrat bidragssystem. Det inser nästan alla. Det är därför inte svårt att vinna gehör i många politiska läger för tankegångarna att man skulle övergå till mera generella statsbidragsformer, gärna med skatteutjämnande effekt.

När sådana tankegångar skall genomföras i praktiken visar det sig emellertid att det kring nästan varje existerande statsbidrag finns en hierarki av opinionsbildare – inte sällan företrädde också i denna kammare – som motsätter sig varje förändring och betecknar den föreslagna åtgärden som nedrustning, även om det klart framgår att frigjorda medel ändock ställs till kommunernas förfogande på ett mera generellt sätt.

Ett krafttag kunde tas efter den kommunalekonomiska utredningens förslag med den, enligt min mening, önskvärda möjligheten att gå vidare

både ur rättvisesynpunkt och i förenklingsavseende. Det är en angelägen form av decentralisering, som ger kommunerna större självstyrelse.

Arbetet med de kommunaldemokratiska frågorna löper vidare. I många kommuner börjar man nu inrätta lokala organ i enlighet med den försökslagstiftning som riksdagen beslutade för några år sedan.

En annan sak som jag särskilt vill ta upp i det här sammanhanget är den kommunala forskningen. Den kommunaldemokratiska kommittén har varit huvudman för ett stort kommunaldemokratiskt forskningsprojekt som nu håller på att avslutas. Ett antal rapporter har publicerats och fler kommer från trycket den närmaste tiden. Projektet kommer att avslutas genom att en samlad publikation med sammanställning av de olika resultaten ges ut. Det är min förhoppning att denna presentation skall ge ett rikt underlag, så att man ute i kommunerna skall ha en så bra inriktning och grund som möjligt för diskussionerna om den kommunala demokratis framtida förutsättningar. Jag kan också nämna att vi f. n. överväger hur detta forskningsarbete skall kunna få en fortsättning. Här har grunden lagts och nu gäller det att bygga vidare.

Det är härvid en särskilt angelägen uppgift att de kommunaldemokratiska aspekterna kan kombineras med forskning rörande de kommunalekonomiska utvecklingslinjerna. Det är min bestämda uppfattning att det är väsentligt att verksamheten på det kommunala området också kan vägledas av en framåtsyftande forskning. Det kommer att vara till gagn för hela samhällsutvecklingen.

Anf. 51 Handelsministern BJÖRN MOLIN:

Herr talman! Sverige är ett rikt land. De stora naturrikedomarna har spelat en avgörande roll i den industriella utvecklingen. En välutbildad och skicklig arbetskraft – allt från arbetare till företagsledare – har varit en annan förutsättning för vårt välstånd. Allt mindre av handelshinder i världshandeln och den fortlöpande integrationen i Europa har möjliggjort att dessa resurser utnyttjats effektivt. Frihandeln har varit en avgörande förutsättning för denna snabba ekonomiska utveckling under efterkrigstiden. Genom den internationella arbetsfördelningen har ett litet land som Sverige blivit en betydelsefull handelspartner på den internationella marknaden.

Frihandeln innebär att de varor och tjänster ett land producerar fritt skall kunna säljas och köpas mellan nationerna. En vara skall utan begränsningar genom tullar eller kvoterings kunna föras fritt över nationsgränserna. Knepen att hindra ett lands export är många. I dag talas också om icke-tariffära handelshinder. Med detta menas handelshinder som på andra sätt utgör begränsningar för det internationella varuflödet. Exempel på icke-tariffära handelshinder är säkerhetsföreskrifter på bilar eller tekniska apparater. Sådana föreskrifter kan vara så besvärliga att de i praktiken stänger ute produkter från vissa länder från en marknad.

Herr talman! En marknadsekonomi har många fördelar. Konsumenternas önskemål styr utbudet av varor och tjänster. Det är inte någon byråkratisk

institution som planerar varuutbudet. De många producenternas strävan att ge människorna det de vill ha gör att resurserna utnyttjas på bästa sätt.

På världsmarknaden är förhållandena likartade. En väl fungerande handel mellan staterna medger en arbetsfördelning. En vara kan på så sätt produceras där de bästa förutsättningarna finns för att framställa just den varan. De ekonomiska resurserna utnyttjas till förmån för konsumenterna. För en liberal och anhängare av marknadsekonomi är alltså också frihandeln en viktig del av den ekonomiska politiken. Under hela efterkrigstiden har tanken på frihandel successivt förverkligats i allt större utsträckning. Detta har bl. a. manifesterats i det s. k. GATT-avtalet, det avtal som reglerar en stor del av världshandeln. Sverige har i de förhandlingar som lett till detta avtal spelat en aktiv roll. GATT-förhandlingarna har medfört att flertalet tullar på industrivaror har reducerats väsentligt under en lång följd av år.

Den europeiska integrationen har också spelat en mycket viktig roll för den svenska utrikeshandeln. Skapandet av frihandelsorganisationen EFTA – där ju Sverige var en av tillskyndarna – har kraftigt stimulerat den svenska handeln. Genom de svenska frihandelsavtalen med EG – likartade avtal har EG ingått även med övriga EFTA-stater – skapades i ett slag en enda marknad för svensk export på närmare 300 miljoner människor.

Sverige har dragit stor nytta av denna utveckling. I dag exporterar vi en fjärdedel av den svenska bruttonationalprodukten. Ännu mer intressant är kanske att halva den svenska industriproduktionen säljs utanför Sveriges gränser. För att klara produktionen och sysselsättningen i Sverige måste vi alltså hitta avsättning för en mycket stor del av de svenska varorna på utlandsmarknaderna. Det svenska välståndet och den fortsatta ekonomiska utvecklingen i vårt land är därför beroende av att vi har fri tillgång till andra marknader, marknader där de svenska produkterna inte får möta några försvarande handelshinder.

Sveriges största exportmarknad är EG. De frihandelsavtal Sverige ingått med de europeiska gemenskaperna har, som jag nämnde, haft stor betydelse för inte bara exporten till utan även importen från EG. De former för samarbete med EG som vi nu har fungerar bra, och ett allt intensivare samarbete pågår på många områden. Kontakterna mellan den svenska regeringen och EG-kommissionen äger rum i en blandad kommission två gånger om året. Vid det ena tillfället sker de på ministernivå. Tidigare i år hade vi det första mötet på ministernivå. Jag hade då tillfälle att diskutera våra relationer med EG med ledamoten av EG-kommissionen Haferkamp. Den här typen av överläggningar kan ses som ett uttryck för det nära samarbete som byggts upp mellan Sverige och EG och för de goda relationer som Sverige har med gemenskaperna.

I framtiden kommer handeln med u-länderna att spela en allt större roll. Den tid är förbi då man kunde tala om u-länderna som en enhetlig grupp. Det rika oljelandet Kuwait och det bottenlöst fattiga Tchad är båda u-länder. Men förutsättningarna för en ekonomisk utveckling i dessa båda länder är

helt olika. I båda fallen är det likväl av stor betydelse för utvecklingen vilken inställning vi i den rika industrialiserade världen har.

Vi måste stå fast vid målet för det offentliga biståndet, och vi måste vara beredda på att vidta åtgärder för att öka handeln med u-länderna. En annan politik skulle leda till en minskad ekonomisk aktivitet i u-länderna. På sikt skulle internationella kreditgivare inte våga ge mera lån till de redan skuldtyngda u-länderna. En sådan utveckling skulle på lång sikt också drabba vår egen ekonomi.

Genom internationellt företagande, en växande internationell kapitalmarknad, ökad världshandel och ökad produktion i u-länderna blir i-länder och u-länder mer ömsesidigt beroende av varandra. Den tid är förbi då den industrialiserade världen klarade sig lika bra utan u-länderna. Detta beroende är ett uttryck för att utjämningen i världen ändå kommit någon liten bit på väg.

Påfrestningarna på det internationella regelsystemet på handelsområde har sedan andra världskriget varit många. I början av 1970-talet kunde Västeuropas och snart även Japans industrier mäta sig med USA:s. Delvis tack vare amerikanskt stöd hade det en gång sönderbombade Europa etablerat sig som en likvärdig konkurrent. 1970-talets ekonomiska politik i Förenta staterna präglades av konkurrensen från Europa. Denna politik ökade påfrestningarna i det internationella regelsystemet på handelsområde. Protektionistiska åtgärder var i det klimatet en svår frestelse.

Alla förhandlingsrundor i GATT hade fram till 1970-talet främst ägnats åt de klassiska öppna handelshindren. Att sänka tullar och avskaffa kvoter hade varit enkelt i den betydelsen att de gick att mäta och definiera. Samtidigt knäslattes vissa principer för den internationella handeln. En viktig grundtanke i GATT-avtalet är principen om mest gynnad nation. En medlemsstat i GATT är därmed bunden till att ge alla undertecknare samma förmåner. En förmån för ett land skall tillkomma också alla andra länder som undertecknat GATT-avtalet.

Senare under 1970-talet kom skiljelinjen mellan olika typer av handelshinder att bli klarare. Gränsdragningen gick mellan den typ av handelshinder som jag nu här nämnt – tullar och kvoter – å ena sidan och de icke-tariffära å den andra.

Denna skillnad i attityden till öppna och dolda handelshinder blev ganska tydlig under den senaste förhandlingsomgången i GATT, den s. k. Tokyo-rundan. Resultatet av den förhandlingen blev att tullarna på industrivaror sänktes ytterligare. Det gick också att i det sammanhanget ta särskild hänsyn till u-länderna. Men viktigare var att man också lyckades nå överenskomelse om regler beträffande en rad icke-tariffära handelshinder.

Deltagarstaterna hade avsikten att utarbeta ett antal koder på de icke-tariffära områden som jag tidigare berört. Sammanfattningsvis kan man konstatera att mycket arbete återstår på denna punkt. Visserligen har vissa koder mot protektionistiska åtgärder godtagits, men det kan alltså inte dölja det faktum att på området vid sidan om tullarna återstår mycket att göra.

GATT:s generalsekreterare Dunkel – en person med lång handelspolitisk

erfarenhet – har träffande beskrivit det internationella handelspolitiska läget som en "terrorbalans". Han menar att trots avsaknaden av fullständiga regler, trots den svaga ekonomiska utvecklingen i världen och trots det politiska tryck som finns i enskilda länder har större protektionistiska ingrepp i stort sett kunnat undvikas. Dunkel menar att det med något mindre undantag är rädslan för motåtgärder som hindrat enskilda stater från att avvika från gällande regler och tillgripa protektionistiska åtgärder. Hur frestande det än har varit så har ingen vågat trycka på knappen. Terrorbalansen på handels område har hittills varit effektiv.

Jag tror att denna Dunkels uppfattning i stort sett är riktig. Det ömsesidiga beroendet har i sig lagt hinder i vägen för en återgång till 1930-talets utpräglade bilateralism. Detta hindrar inte att alla länder har ett ansvar för att motarbeta protektionismen och i positiv anda försöka undanröja den här terrorbalansen och skapa förståelse för att frihandeln är viktig.

Vissa länder och ländergrupperingar utgör stormakter på det ekonomiska området. I juli i år möttes t. ex. ledarna för de sju stora västliga nationerna i Ottawa. Deras ekonomiska potential kan uttryckas på följande sätt. Dessa sju länder – USA, Canada, Frankrike, Storbritannien, Västtyskland, Italien och Japan – svarar för hälften av världshandeln och för fyra femtedelar av industriländernas samlade produktion.

Risken för att i-länderna vill införa skyddande åtgärder på handels område är stor. På vissa sektorer är dessa redan verklighet. EG:s krisplan för stålindustrin och olika åtgärder som vidtagits som en följd av Japans framgångsrika bilexport är exempel på detta. Kortsiktigt kan sådana åtgärder, vare sig de vidtas ensidigt eller bilateralt, ge resultat. Än så länge förekommer de i relativt ringa omfattning, och riskerna för en bilateralism i handeln mellan västvärlden och Japan är måhända än så länge små. Men skulle den här typen av överenskommelser sprida sig skulle det bli dyrt för världsekonomin, och särskilt dyrt skulle det bli för ett land som Sverige, som är så beroende av handel och export.

Det finns i dag också tendenser till att internationella frågor på handels område får sin lösning utanför traditionella fora. Världens ekonomiska stormakter – USA, Japan och EG – möts utan insyn från andra för att diskutera ekonomiska problem. Resultaten av den här typen av trilaterala överläggningar kan i hög grad komma att påverka länder som Sverige. Men det är just därför som Sverige och andra länder utanför stormakterna har en så viktig roll att spela i internationella organisationer.

För Sveriges del tillmäter vi det arbete som bedrivs i internationella fora när det gäller ekonomi och handel, främst i OECD och GATT, stor vikt. Det är av utomordentligt stor betydelse för ett litet land som Sverige att kunna delta i arbetet med att utforma reglerna för den internationella handeln. Om detta arbete huvudsakligen bedrivs i de internationella organisationer där Sverige är representerat är våra förutsättningar att påverka besluten större.

Toppmöten i en sluten krets kan minska intresset för det arbete som bedrivs i de öppna, etablerade institutionerna. Det finns de som hävdar att

sammankomster som den i Ottawa i somras mellan stormakterna i ökad utsträckning kan komma att bli formaliserade. För att kunna möta de utmaningar som det multilaterala handelssystemet här står inför är det enligt min uppfattning utomordentligt viktigt att de institutioner som etablerats för att diskutera handelsfrågor, i första hand GATT och OECD, får allt stöd de behöver.

Självfallet har de stora handelsmakterna – USA, EG och Japan – möjligheter att fritt föra diskussioner sinsemellan. Men om beslut av stor räckvidd om handelspolitiska åtgärder fattas i sådana fora, kan det framkalla en misstro mot de internationella organ som är öppna för alla länder. Därmed kan förtroendet för de organisationerna och för det internationella regelsystem som dessa organisationer står för undergrävas, och på så sätt kan möjligheterna att finna lösningar på de problem som finns på världshandelsområde komma att försämrats.

Herr talman! Kortsiktiga intressen ser hoten i frihandelns skepnad. Protektionismen har ofta tillgripits i tider av ekonomisk stagnation. Förespråkare för protektionismen pekar på det stora beroende som frihandeln har skapat. Frihandeln har, menar man, delvis varit till nackdel för den sociala utvecklingen. Frihandeln ställs på det sättet i motsats till grundläggande liberala värden, och kritikernas slutsats blir att frihandeln mera är en teoretisk vision.

Den översikt jag här har lämnat visar att den svenska regeringen inte delar den uppfattningen. Vi ser med allvar på de tendenser till ökad protektionism som har brett ut sig på vissa håll i världen. Med de utgångspunkter som vi har i Sverige – ett land som är exceptionellt beroende av världshandeln – är det regeringens uppgift att med alla tillgängliga medel motverka protektionismen och värna om frihandeln.

Anf. 52 IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag skall be att få ta upp några verklighetsnära problem: nedläggningar, friställningar, korttidsvecka, permitteringar – stående rubriker i dagstidningarna numera. Och hur skall det då bli i det svenska samhället?

Arbetsituationen i Gävleborgs län är nu värre än någonsin. Vid månadsskiftet september-oktober varslade 46 företag om driftinskränkningar. 1 119 arbetstagare berörs. Varslen gäller uppsägning av 250 personer, permittering av 396 och förkortad arbetsvecka för 473. Det är 28 fler företag, och varslen berör 713 fler personer än samma tid förra året.

6 000 arbetslösa slåss om 342 lediga jobb, det är 14 arbetslösa på varje ledig plats. Kvinnorna och ungdomarna är värst utsatta. Länsarbetsdirektören säger att det är den värsta situation han upplevt under sina nio år på posten.

Dessa siffror är på intet sätt överraskande. Den passivitet som präglat regeringen har satt sina spår.

Jag har plockat fram regeringsdeklarationen från 1976 när den borgerliga regeringen trädde till. Där står att läsa beträffande sysselsättningen:

”Regeringen skall föra en politik för sysselsättning och boende i alla delar av landet.” Men det har då inte gällt Gävleborg.

I regeringsdeklarationen som lades fram den 22 maj 1981 sägs: ”Regeringen ser som sin huvuduppgift att bekämpa arbetslösheten. Att skapa regional balans och arbetstillfällena i alla delar av landet är dessutom ett viktigt fördelningspolitiskt mål – –.” Men det har vi inte märkt något av i Gävleborgs län.

I den senaste regeringsdeklarationen, som lades fram nu den 6 oktober, konstaterar regeringen att sysselsättningen i Sverige i internationellt perspektiv är mycket hög. Jag tolkar den versionen så, att regeringen givit upp målsättningen om regional balans eller politik för sysselsättning och boende i alla delar av landet.

Att arbetet och dess villkor formar en väsentlig del av människans liv är helt klart. Arbetet är ett medel för att skapa en god materiell försörjning. Arbetets villkor bestämmer många fundamentala villkor för individen. Materiella omständigheter, hälsa, fritidsmöjligheter, delaktighet i politiskt och fackligt arbete, familje- och bostadsförhållanden, alla dessa faktorer är i varierande grad förbundna med de villkor som råder i arbetslivet.

Arbetslösheten kan omvänt leda till minskad självkänsla och till en försämrad ekonomisk situation. Även för samhället som helhet är individens deltagande i arbetslivet av avgörande betydelse. I ett samhälle som accepterar arbetslöshet uppstår stora materiella och sociala klyftor med isolering och främlingskap. Utslagningen blir märkbar. De sociala följderna kommer vi att få vidkännas i decennier.

Herr talman! I flera motioner har vi socialdemokrater från Gävleborgs län påtalat vår oro för den vikande sysselsättning som länet under flera år brottats med. Vi har påtalat de otillräckliga statliga insatserna för att klara länets sysselsättning. Vi har påtalat att den statliga sysselsättningen skulle behöva öka med 2 000 arbetstillfällen för att komma i nivå med det som är normalt för riket. Vi har påtalat att länet är det enda av Norrlands- och skogslänen där staten inte har gått in med speciella insatser i form av regionala investment- och utvecklingsbolag, och vi har påtalat den låga andelen sysselsatta inom statliga verk.

Riksdagen har vid flera tillfällen framhållit att nya statliga verksamheter bara undantagsvis bör lokaliseras till Stockholmsområdet. Det är bl. a. av den anledningen vi socialdemokrater från Gävleborg vill stå fast vid bedömningen att energiverket bör förläggas till Gävle. En av motiveringarna är att Gävleborgs län har många energikrävande industrier, t. ex. Korsnäs-Marma, NCB-Vallvik, Sandvik AB, SKF och Stora Kopparberg.

Gävleborgs län betraktas emellertid inte alltid som ett Norrlandslän. Även om problemen har samma karaktär här som i Norrland i övrigt, så är stödsatserna markant lägre. Det kan gälla regionalpolitiska insatser som skatteutjämningsbidrag och prisstöd. Och vi står fortfarande utanför Norrlandsfonden.

För den framtida utvecklingen i länet är det viktigt att man gör klart för sig

att de s. k. Norrlandsproblemen i stor utsträckning finns i Gävleborgs län och låter detta få slå igenom även på åtgärdsidan.

Länets glesbygdskommuner har fått vidkännas förlust av utbildad arbetskraft, som sugits upp av de större orterna när sysselsättningen sviktat på de mindre. Ett slopande av gällande bestämmelse att flyttningsbidrag ges endast till s. k. ombytest sökande, som flyttar från orter med vikande sysselsättning, skulle öka möjligheterna till anställning av arbetssökande som av olika skäl är lokalt bundna. Det skulle också främja en positiv rörlighet på arbetsmarknaden och samtidigt ge ekonomisk kompensation åt alla som måste byta bostadsort vid arbetsbyte.

Herr talman! Vi förväntar oss att Gävleborgs län verkligen blir positivt ihågkommet i den av regeringen aviserade propositionen om den framtida regionalpolitiken.

Anf. 53 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Under flera decennier har den sociala tryggheten stått i centrum för samhällsarbetet i landet och blivit föremål för omfattande reformer och framsteg. Det har gällt insatser för gamla, för barn, för sjuka och framför allt för personer med handikapp. I stor utsträckning har det handlat om ekonomisk omfördelning och om samhällets ansvar för människornas trygghet. För socialdemokratin är det viktigt att gå vidare på den inslagna vägen och hålla fast vid de tidigare målen. Vår strävan måste vara att göra tillvaron allt bättre för alla dem som är beroende av samhällets insatser för att kunna forma ett fritt liv utan att behöva ängslas för morgondagen.

När det gäller socialpolitiska och ekonomiska insatser för de enskilda människorna behöver ingen tveka om var socialdemokratin står. Våra löften till utsatta grupper ligger fast, trots att samhällsekonomin befinner sig i kris. Solidaritet och rättvisa är aldrig så viktiga som i svåra tider.

Genom olika åtstramningspaket visar den borgerliga regeringen sin inställning till pensionärernas och de handikappades villkor. Beslutet i fjol urholkar enligt riksförsäkringsverkets beräkningar pension, handikappersättningar och vårdbidrag med 7,3 % på fem år och med 15 % på tio år. Läger man därtill ändring av indexreglerna i det nuvarande krispaketet, innebär det på längre sikt en ganska betydande minskning av dessa förmåner. Enbart via socialförsäkringar skall regeringen enligt det nuvarande förslaget spara 1,8 miljarder. Således får handikappade, pensionärer och sjuka betala merparten i åtstramningspaketet. Man säger också att kommunerna skall begränsa sin tillväxt till 1 %, vilket får till konsekvens en begränsning av den offentliga sektorn med bl. a. färdtjänst, hemhjälp och övrig social service.

Regeringens politik innebär också mindre resurser till arbetsvård och elevassistenter, vilket försvårar rehabiliteringen. Förslaget om självrisk inom sjukförsäkringen kommer att göra det svårare för handikappade att komma ut på arbetsmarknaden. Sänkningen av driftbidraget till Samhällsföretag från 135 % till 129 % betyder att Samhällsföretag måste slå av på ambitionerna att

Nr 8

Onsdagen den
14 oktober 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

sysselsätta fler svårt handikappade personer och ställa upp med arbetsbiträden åt dem. Listan på reformer som man nu drar in på kan göras lång.

Det har alltså skett en kursändring, som jag ser det, när det gäller samhällets socialpolitiska strävanden. Den borgerliga regeringen drar sig inte för att skära ned på det sociala trygghetssystemet, som garanterar enskilda människors frihet och trygghet. Många av åtgärderna i sparplanerna är direkt inriktade på inskränkningar av de rättigheter som svensk handikappad i samarbete med progressiva politiska krafter har åstadkommit. Regeringen lever därmed dåligt upp till handikapparens mål om att lägga fram förslag, som innebär ökad delaktighet och jämlikhet för handikappade personer.

Också handikappad drabbas av neddragningar. Statsbidragets uppräkning med 3 % täcker inte på långa vägar pris- och lönehöjningarna till följd av den årliga inflationstakten på 10–15 %.

Denna minskning av statsbidraget innebär att en mycket viktig läger- och skollovsverksamhet måste läggas ned för många handikappade ungdomar. Det är bara ett exempel. Många av dem får nu stanna hemma under skolloven, medan kompisarna kan fara ut i naturen eller upp till fjällen. Det är alltså en konsekvens av det minskade statsbidraget till handikappad verksamhet. Regeringens ovilja att ta ett ekonomiskt ansvar för handikappades rekreation medför också att denna möjlighet mycket snart kommer att försvinna. Det är ett hårt slag för många handikappade, som då får stanna hemma i en isolerad tillvaro.

Regeringens handlande är verkligen förvånande. Man har inget politiskt mandat att angripa det sociala trygghetssystemet på det sätt som nu sker. Inför valet 1976 ställde man från borgerligt håll ut mycket långtgående löften om värdesäkring av pensioner och ersättningar. Dessa löften har man sprungit ifrån. I valrörelsen 1979 sade man inte något om det angrepp man nu riktar mot pensionärer, sjuka och handikappade. Fortfarande försöker borgerliga företrädare vilseleda allmänheten med tal om att de åtgärder som nu sätts in skall skydda utsatta grupper.

Vad som nu sker i fråga om pensioner, handikappersättning, vårdnadsbidrag, hemhjälp, färdtjänst m. m., görs enligt borgerliga debattörer för att skydda utsatta grupper. Men det resonemanget är något svårsmält. Det pågår ett dubbelspel som definitivt inte gagnar den politiska debatten eller alla de människor som berörs. Givetvis kommer de socialpolitiska frågorna och sparpaketet att bli huvudpunkter i nästa års valrörelse.

Statsrådet Karin Ahrlund, som enligt talarlistan skall delta i debatten, har på folkpartimöten i landet betecknat vår kritik mot regeringens handlande som oärlig och osann. Jag vill slå fast att kritiken är riktig och fullt berättigad. Många människor är oroad, och det är deras oro vi för fram på olika sätt.

Statsrådet Ahrlund kan inte förneka att regeringen riktar angrepp mot förmåner som är betydelsefulla för många människor. Det gäller service, boende, färdtjänst och utbildning. Indragningar på dessa områden drabbar många människor och kommer på sikt att drabba ännu fler.

Karin Ahrland har vidare vid två olika tillfällen framfört att kritiken inte gagnar de handikappade. Jag förstår att det är sagt i syfte att tysta debatten. Liknande försök gjorde ju Ola Ullsten i sitt Visbytal, där han betecknade folkrörelserna och därmed också handikapprörelsen som kravmaskiner. Jag måste säga att det uttalandet var klumpigt och väldigt oförskämt.

Det är oroande när politiker reagerar mot handikappade, pensionärer och långtidssjuka, då dessa ställer krav på samhällets solidaritet. Ola Ullsten och övriga inom regeringen borde ju veta att svenska folkrörelser och handikapprörelsen inte är några kravmaskiner utan progressiva krafter, som vill utveckla ett samhälle där människor kan känna trygghet och tillförsikt.

Med hänsyn till att många handikappade inte på långt när uppnått jämlikhet med andra i samhället har de rätt att ställa krav på ökade insatser från samhällets sida, nu och i framtiden.

Regeringens företrädare kan inte leva i ovisshet om de starka reaktioner som regeringens handlande skapar ute i landet. Många människor, främst personer med svåra handikapp, känner oro för framtiden. Man vet inte vad som kommer i nästa sparplan, där regeringen skall dra in 8 miljarder, och i nästa sparplan igen. Redan nu drabbas många hårt. Och hur skall det bli sedan? Det undrar många. Man måste förstå att försämrar man viktiga reformer, urholkar man förmåner och ersättningar, då beskär man också friheten för enskilda människor, som är i mycket stort behov av samhällets stöd och tjänster.

Såvitt jag förstår blir begreppet frihet en slogan i nästa års valrörelse och i den politiska debatten. Det innebär att man vill vidga friheten för somliga medan man beskär den för andra. Är det meningen med den politiska debatten, då måste jag beklaga utvecklingen.

Regeringens väg att leda landet ut ur den ekonomiska krisen är felaktig, som jag ser det. Det förvånar mig att man valt den nuvarande linjen. Givetvis måste man angripa de ekonomiska problemen i landet. Men obalansen i ekonomin måste klaras av med hänsyn till människornas ekonomiska bärkraft. Det sker definitivt inte genom dagens politiska handlande, där man begär mest av utsatta grupper och av dem som har det sämst ställt.

Regeringens uppläggning skapar motsättningar i landet. I stället bör man eftersträva stor enighet kring de åtgärder som behövs för att återställa landets ekonomiska hälsa. Det förutsätter att man mycket bestämt håller fast vid de sociala mål som har varit vägledande under många decenniers reformarbete och som leder till att enskilda människor kan känna trygghet i livets olika skeden.

Anf. 54 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag vill ogärna gräla med just Börje Nilsson om svensk handikappolitik. Minst av allt vill jag beteckna hans kritik som oärlig. Jag vet att Börje Nilsson är en ärlig man, som mycket ärligt arbetar direkt med problemen ute på fältet. På ett par punkter är det kanske ändå frestande att något litet nyansera den bild han ger.

Det är riktigt att pensionärerna har fått vidkännas en viss minskning i

förbättringen av sina förhållanden under de senaste åren. Men det är också riktigt – som statsministern framhöll tidigare i dag – att de sämst ställda pensionärerna har hållits undan från den processen. Och Börje Nilsson vet lika bra som jag att bland dessa sämst ställda pensionärer, som inte har några nämnvärda andra inkomster än pensionen, befinner sig framför allt huvuddelen av landets handikappade pensionärer. Det är alltså inte riktigt att säga att just den gruppen skulle ha drabbats av någon särskilt svår åtstramning på denna punkt.

Det är heller knappast, Börje Nilsson, rätt att säga att handikapporganisationerna skulle ha blivit särskilt förföljda. Om jag minns siffrorna rätt är statsanslaget till handikapporganisationerna i år tre och en halv gånger större än vad det var i den sista budget som den socialdemokratiska regeringen hade ansvaret för, och det är väsentligt mer än vad inflationen har betytt under de åren. En annan sak är att det kanske inte räcker till.

Jag tror, herr talman, att det är nyttigt att försöka se så positivt som möjligt på varje situation som vi tvingas att ta itu med. Det är alldeles uppenbart att vi de närmaste åren inte kan se fram emot några nya stora kostnadskrävande reformer. Men jag tror att man, om man vill se t. o. m. en så olustig situation litet positivt, kan konstatera att vi då och då behöver en paus i reformerandet för att se över vad vi redan har gjort, för att slipa av i kanter som skaver och för att, som det så vackert heter, utvärdera och förbättra inom de ramar där vi rör oss. Det finns mycket att göra. Om man utnyttjar den tid då man inte är fullt upptagen med att konstruera nya system för att distribuera pengar, kan man få ut mycket positivt av den tiden.

För mycket stora grupper handikappade i Sverige i dag är det inte den personliga ekonomin som är det stora problemet. Det har varit så en gång, och vi kan alltså visa att handikappade har lägre inkomster än folk i allmänhet. Det är riktigt – de ligger under. Men det betyder inte att alla handikappade har lägre inkomster än alla andra – långt därifrån. T. ex. när det gäller en hushållstyp som i Sverige blir allt vanligare för varje år – två sammanlevande handikappade, gifta eller samboende, ofta unga förtidspensionärer – är det faktiskt inte pengarna som är problemet. I ett sådant hushåll har man i dag en inkomst som i jämförelse med inkomster från vanligt skattepliktigt förvärsarbete motsvarar arbetsinkomster på 140 000–150 000 kr. om året och mer. Det är inte särskilt många fullarbetande svenskar som når upp till de beloppen. Men det vore mig långt fjärran att säga att dessa människor har det bra, alls icke. Deras problem beror emellertid inte i första hand på brist på pengar utan på att det de allra bäst behöver och mest efterfrågar inte finns att köpa för pengar. Och det är ett mycket svårare problem.

Jag tror, herr talman, att vi har goda möjligheter att använda de närmaste åren till att ge något mer än bara pengar. Pengar är bra. Jag kritiserar inte ett ögonblick att vi under en lång följd av år – skall vi säga sedan början eller mitten av 1960-talet – har raskt förbättrat de ekonomiska förhållandena för de människor vi nu talar om. Det är bra. Men det är inte allt. Vi har ju i viss utsträckning med pengar köpt oss fria från mycket svårare tider.

Vi har hört redan en gång i dag nämnas att de totala utgifterna för handikappändamål är 14 000 milj. kr. under det budgetår som vi är inne i och att det har varit en mycket avsevärd ökning på de senaste fyra fem åren. Visst är det så. Men bilden blir delvis en annan om vi nämner att nästan exakt hälften av dessa 14 000 miljoner, dvs. 7 000 miljoner, går till förtidspensioner. Det är en mycket hög summa. De 7 000 miljonerna är enligt min mening i betydande utsträckning onödiga pengar.

Jag skulle vilja skicka med ett tips till Karin Ahrlund att regeringen lägger fram ett program för att på fem eller tio år åtminstone halvera beloppet i fråga. Om vi om fem eller tio år kunde nöja oss med 3,5 miljarder i förtidspensioner, skulle det vara ett stort handikappolitiskt framsteg. Jag menar självfallet inte – om nu Börje Nilsson misstänker det – att vi skall börja skära ner pensionsbeloppet till hälften, alls icke. Inte heller menar jag att vi skall ta bort pensionen från någon som behöver den.

Tvärtom har jag under några år varit sysselsatt med att försöka upprätthålla förtidspensionens anseende som en i många fall alldeles utomordentlig och omistlig stödform. Jag har brukat säga att det vore olyckligt, om vi lyckades få en stämpel av ovärdighet över förtidspensionen – det skall vi till varje pris undvika.

Men samtidigt vet vi att vi i dag har ibland oss tusen och åter tusen förtidspensionärer som aldrig borde ha varit förtidspensionärer. Man sitter ute i våra försäkringskassor och pensionerar den ena efter den andra. Alltför många går direkt från barnbidraget till förtidspensionen. Alltför många hamnar i förtidspensionssituationen i vad som borde vara deras bästa ålder.

Vi vet att när man väl en gång har hamnat i denna situation sitter man så att säga i pärmen för färdigbehandlade ärenden. Men det är inte ens riktigt lagligt – man är faktiskt skyldig att följa sådana här ärenden. Det är inte meningen att den som får förtidspension skall förbli förtidspensionär i hela sitt liv.

Förtidspension kan vara den helt rätta åtgärden i ett givet ögonblick. Väldigt ofta är det så med människor som har svåra problem – fysiska eller psykiska handikapp eller missbruksproblem – att det över huvud taget inte går att diskutera någon annan form av hjälp, någon form av rehabilitering, innan det först har ordnats med en försörjning som är acceptabel, både ekonomiskt, så att den är tillräckligt riklig, och socialt, så att man kan känna sig nöjd med den – det kan vara mycket viktigt. Men man får inte ge upp i och med detta.

För några år sedan hade jag tillfälle att titta på en mycket kvalificerad rehabiliteringskurs. Den hölls förresten i Norrköping i AMS regi. Man hade plockat ihop femton utomordentligt gravt handikappade ungdomar från olika håll i landet för att under ett år ge dem en mycket kvalificerad yrkesutbildning.

Det var en dyr och fin kurs. Tyvärr avbröts den litet för tidigt. Arrangörerna tyckte nog att de hade gjort en fin insats, för av de femton – som man alltså hade plockat från vårdhem och sjukhem, där de satt och inte

gjorde någonting – var det faktiskt nio som kunde föras ut i arbete, de flesta i skyddat arbete men någon på öppna marknaden. Sedan lade man ner kursen, eftersom det var för få kvar för att motivera en fortsatt insats.

Men jag kan inte hjälpa, att när jag får upplysningen att av 15 har man lyckats få ut nio i arbetslivet, så är min första fråga: Hur gick det med de sex? Jag tycker egentligen det är den viktigaste frågan. De sex som var kvar – vad hände med dem? Gick de tillbaka till sina sjukhem eller i något fall ålderdomshem och satt där som om ingenting hade hänt? Jag vet inte. Jag har försökt få reda på det, men jag har inte lyckats. Men jag vet att de inte kom ut i arbetslivet den väg som vi hade hoppats. Jag vet emellertid också att några av dem – kanske allesammans, vem vet – kunde ha gjort det.

Vi är bra på handikappolitik i Sverige. I många avseenden är vi utan minsta tvivel främst i världen. Jag hade tillfälle i förra veckan att delta i ett internationellt handikappsymposium i Italien, där man bl. a. redogjorde för informationsinsatser om och till handikappade. Det gällde egentligen ett arbete som pågår inom EG, den europeiska gemenskapen.

Det var en engelsman som var föredragande och expert i ärendet. Han gick igenom land för land och redovisade hur långt man kommit i hela EG-området. Och så lade han till ett enda land därutöver, Sverige, med motiveringen att även om Sverige inte hör till EG så går det i de här sammanhangen inte att komma förbi Sverige. Det kan vi vara glada för.

Visst är det sant att vi i många avsnitt hunnit mycket långt. Men vi har inte hunnit längst på alla områden. Och jag har på den senaste tiden blivit mer och mer övertygad om att just när det gäller rehabilitering, undervisning, utbildning, är vi långt ifrån längst framme.

Man kan hitta många länder, både i Europa och annorstädes, som har kommit längre än Sverige.

Varför tar jag upp just den sidan av saken? Jo, därför att detta hör till de områden – det är kanske det viktigaste området i det avseendet – där jag är alldeles övertygad om att vi även i en tid då vi alla, om vi är uppriktiga, måste medge att det inte finns några nya mängder av miljarder att ösa in, kan göra utomordentligt viktiga insatser. 7 miljarder kronor för förtidspension räcker till väldigt mycket rehabilitering. Det skulle inte förvåna mig ett dugg, om man som jag säger skulle kunna halvera det beloppet genom rehabiliteringsinsatser och ändå ha en slant över som besparing i statskassan – och det skulle i så fall inte vara något fel, för det är väldigt mycket pengar, och de är felaktigt placerade.

Det finns många andra avsnitt på det här området, som man kunde se över och göra någonting åt. Vi har t. ex. aldrig riktigt lyckats ta itu med det problem som ligger i att olika handikappgrupper har sinsemellan motstridiga intressen. De måste ha det, och det kan vara t. o. m. oförenliga intressen. För att ta någonting mycket enkelt, så är det en självklarhet att den som sitter i en rullstol hatar trottoarkanter och vill om möjligt ha bort dem allihop. Men det är lika självklart att den som är blind och känner sig fram med en vit käpp till varje pris vill ha rejäla trottoarkanter, som man verkligen kan känna. Vi skall inte moralisera och tycka att man lägger stenar i vägen för varandra. Båda har

rätt. Det skulle säkert gå att finna någon teknisk lösning på problemet, om man hade tillräckligt mycket pengar och tillräckligt mycket bågning. Men vad vi kan göra, det är att mycket allvarigare än vi hittills har gjort gå in i de små tingen och den vägen försöka komma så långt vi kan.

Vi är med rätta stolta över vår hjälpmedelshandling. Vi har ett näst intill världsunikt system, som är bra och som ingen vill mista. Men visst har det sina kantigheter och svårigheter. Jag väntar med spänning på resultatet av arbetet i den s. k. bilstödskommittén. Vi måste kunna komma förbi det problem som ligger i att för att en handikappad skall kunna få hjälp till en bil, så måste han ha arbete – han kan också vara i yrkesutbildning, men i stort sätt gäller att han skall ha arbete och inkomst för att kunna få en bil. Men har han det, så får han i alla fall ingen bil, för då faller han för inkomstprövningsreglerna. I stort sett är det här ett av de få anslag i vår budget där det blir pengar över, för AMS kan inte göra av med de pengar man har för detta därför att reglerna är sådana. Det är kantigt och dumt. Inte skall det behöva vara på det sättet.

Vi har det förhållandet att det är så väldigt svårt att få fram de små, enkla tingen. Begär man av oss att skaffa en sofistikerad och invecklad elektronisk apparat – räknemaskiner som pratar och kan sitta på ett band på armen och sådant – så nog kan vi fixa det. Men en enkel grej som kan hjälpa en människa med en hand att dra på sig strumpan är det väldigt svårt att få fram. Sådana enkla saker borde rimligen vara billigare. Eftersom behovet av dem kanske är ännu större än behovet av de mycket krångliga och sofistikerade hjälpmedlen, vore det väl, om vi kunde förmå oss till att i en tid när vi vet att resurserna är begränsade försöka sätta in inte bara de resurser vi ändå har, utan också vårt verkliga intresse och vår verkliga iver för att få fram dem.

Herr talman! Jag skall inte fortsätta längre. Jag har egentligen bara velat säga, att det olyckligaste som kan hända handikappade och andra som verkligen – som Börje Nilsson sade – behöver samhällets stöd, det är att vi resignerar och säger att vi för ögonblicket saknar miljarder. Då kan vi ingenting göra.

Anf. 55 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Debatten tidigare i dag har helt naturligt främst handlat om den ekonomiska politiken. Att så sker är naturligt, eftersom tillståndet i vår ekonomi ingriper i varje människas tillvaro. Men vi gör det alltför lätt för oss om vi tror att människors tillfredsställelse här i livet enbart är en fråga om kronor och ören och om vad vi förmår köpa av materiella ting för våra pengar. Om det är någon lärdom som vi politiker har skäl att ta med oss från tidigare decennier, så är det att människors välfärd inte endast är vad som kan mätas med ekonomiska mått.

Jag lyssnade med intresse till Börje Nilssons långa lista, men jag skulle vilja säga att det vore klädsamt om Börje Nilsson och andra socialdemokratiska företrädare för handikapprörelsen någon gång också redovisade den andra listan. Det finns en ganska lång lista på åtgärder för att förbättra de

handikappades situation från 1976. Konklusionen av Börje Nilssons anförande blir egentligen att när den socialdemokratiska regeringen lämnade in 1976 var det tilla ställt för de handikappade. – Nu var det inte så, men det har ändå blivit väsentliga förbättringar på flera områden sedan 1976. Varför kan ni inte någon gång erkänna det, Börje Nilsson? Någon företrädare har dock gjort det vid vissa tillfällen. Men jag har sagt att det inte gagnar handikappprörelsen och de handikappade att ständigt intala dessa människor att nu är det så dåligt och nu blir det så eländigt att ni snart inte kan existera.

Handikappåret ser jag som väsentligt för att vi under den här tiden med diskussioner och olika aktiviteter skall kunna skapa ett ökat medvetande om handikappfrågorna hos det svenska folket. Den beredningsgrupp, tillsatt av regeringen, som nu arbetar har till uppgift att komma med förslag till ett handikappprogram som kan läggas till grund för handikappolitiken under 1980-talet. Det är då inte bara fråga om pengar, utan det är också fråga om hur vi planerar samhället, hur vi planerar våra bostadsområdena och det är som sagt fråga om att öka medvetandet hos den svenska allmänheten – hos oss litet var – därför att det här också gäller att bearbeta attityderna. Jag har vid olika tillfällen sagt – men det har inte alltid uppfattats positivt – att vi kan göra väldigt mycket som inte kostar pengar: vi kan visa mer av medmänsklighet i vårt uppträdande emot de handikappade.

Jag har tänkt att här också ta upp frågan om drogmissbruk. Det är bara att konstatera att missbruket av droger – såväl alkohol som narkotika – förekommer i stort sett i alla samhällssystem och kulturer. I både USA och Sovjetunionen, som kan ses som de främsta symbolerna för olika politiska och ekonomiska system, är drogmissbruket mycket omfattande. För alkoholisten eller narkomanen är livet lika plågsamt oavsett vilket samhällssystem han eller hon lever under. Av detta kan vi dra slutsatsen att kampen för att bekämpa drogmissbruket inte låter sig föras efter enkla ideologiska linjer.

Alkohol- och narkotikamissbruket i Sverige ligger kvar på en skrämmande hög nivå. Trots stora insatser, framför allt under de senaste åren, fortsätter drogmissbruket att skörda många offer.

På alkoholsidan kan vi glädjande nog konstatera en minskning av konsumtionen som inte är tillfällig. Redan 1980 gick alkoholkonsumtionen ner till den lägsta nivån sedan 1960-talet. Denna utveckling har fortsatt i år. Det betyder inte att vi får slå oss till ro, men det visar att vi är på rätt väg genom den bearbetning av attityden till alkohol som har genomförts.

Den försöksverksamhet med lördagsstängda systembutiker som har bedrivits under några månader i sommar har enligt alla tecken fått goda effekter. Det känns angeläget att få göra det konstaterandet, särskilt som åtgärden kritiserades starkt när den beslutades. När de mer fullständiga utvärderingarna av lördagsstängningen slutförts, bör vi här i riksdagen kunna enas om att permanenta den.

På narkotikaområdet får man tyvärr konstatera att några riktigt klara förändringar till det bättre inte har skett. Både missbruket av tunga

narkotiska droger som heroin och missbruket av vad som med ett diskutabelt uttryck brukar kallas för lättare narkotika, främst hasch, ligger kvar på en hög nivå. Och fortfarande har vi långt kvar innan vi uppnår målet i 1978 års narkotikapolitiska beslut här i riksdagen – att eliminera all narkotikaanvändning som inte är medicinskt motiverad.

Med hänsyn till narkotikahandlingens karaktär måste insatserna få större tyngd på polisens och tullens område. Försöken till införsel av narkotika måste så effektivt som möjligt stoppas vid våra gränser. Vi har i samband med ett förslag i Nordiska rådet poängterat att det är viktigt att vi här i Norden får en gemensam narkotikapolitisk målsättning. Tyvärr råder det litet olika uppfattning i denna fråga mellan de nordiska länderna. Vi har också föreslagit att det skall införas tvång att stämpla pass vid inresa från omvärlden till de nordiska länderna. Det kan inte vara så svårt att sätta en stämpel i passen när dessa ändå visas. Ett stämplingstvång skulle underlätta kontrollen av personer som misstänkt ofta passerar ett lands gränser.

För några dagar sedan gjordes en uppvaktning angående Christiania i Köpenhamn. Jag hoppas att svenska ansträngningar skall medverka till att man från dansk sida får en annan inställning till den situation som där råder, så att vi kan få bort denna varböld här i Norden.

Genom riksdagens beslut i våras skärptes straffen för grov narkotikabrottslighet. Detta var, som jag ser det, ett viktigt steg i bekämpningen av narkotikabrottsligheten. De skurkar – jag vågar använda det uttrycket – som låter sin penninghunger skörda offer i förstörda människoliv förtjänar ingen skonsamhet. Däremot finns det skäl att visa en mildare inställning till dem som ägnar sig åt narkotikaförsäljning och själva är hemfallna åt missbruk. För dessa måste de tyngre insatserna ligga på vårsidan. Däremot vill jag varna för synsättet att samhället skall se genom fingrarna på små innehav av narkotika. Även i dessa fall måste straffsanktioner sättas in för att avskräcka framför allt ungdom från att av dumdristighet pröva narkotika.

Åtgärder under senare år har förbättrat våra möjligheter att kraftfullt slå till mot narkotikahandlingen. Som jag nyss omnämnde har straffen för grova narkotikabrott skärpts. Riksåklagaren har också skärpt praxisen när det gäller åtal eftergift vid små narkotikainnehav. Vidare har polisens resurser för narkotikabekämpning ökat. Inom kriminalvården pågår också olika verksamheter, bl. a. med drogfri behandlingskedja och kontraktsvård, för att hindra att de som är föremål för kriminalvård använder narkotika. Trots detta finns det i dag mycket narkotika på fängelserna. Jag besökte för en tid sedan en anstalt för att få information från dem som har ansvaret. Jag fick då den uppfattningen att man på anstalterna skulle kunna göra mer, om man hade friare händer när det gäller exempelvis permissioner. Det måste i fortsättningen vara mycket viktigt att vi med kraftfulla åtgärder ser till att våra anstalter blir fria från droger.

Jämsides med dessa insatser måste vi fortsätta arbetet med att påverka attityder, framför allt bland ungdomar, när det gäller inställningen till narkotikan. Jag vill säga att jag under den senaste tiden har mött ungdomar som verkligen har engagerat sig i detta arbete och varit aktiva. Det är

intressant och glädjande att se dessa aktiviteter. Och det är ett av de bästa vapnen i kampen mot narkotikan om vi får ungdomarna själva aktiva, så att de i sin tur kan påverka sina kamrater.

Jag sade inledningsvis att vi har kunnat konstatera hur attityderna mot alkohol har förändrats i positiv riktning. Jag ser det som mycket värdefullt att kampanjen Aktion mot langning nu fortsätter med en fördjupad opinionsbildning mot drogkulturen och med en klarare inriktning på narkotikan. Vi måste från samhällets sida vara beredda att slå tillbaka mot skadliga flumkulturer, som sprider ett förhärjande budskap kring narkotikan.

Ibland möts jag av åsikten att samhället skall stå helt passivt och inte ange några normer för människors liv. Den uppfattningen grundar sig på någon sorts missriktat frihetstänkande utan förankring i verkligheten. Anger vi inte från samhällets sida vissa normer – helt enkelt skapar en god samhällsmoral – innebär detta bara att andra krafter tar över och sprider sin uppfattning, som ofta blir till skada både för samhället och för individen. Tvärtom är det en av samhällets viktigaste uppgifter att sprida normer – om det är goda normer – om rätt och orätt och att jag som enskild individ också måste ta ansvar för mitt handlande. Här har föräldrarna, skolan och ungdomsorganisationerna en viktig uppgift i att fostra barn till medvetna och ansvarsställande människor inför steget över till vuxentillvaron.

Aldrig så effektiva insatser från samhällets sida kan misslyckas om inte vi som enskilda individer känner vårt ansvar för att få ner drogmissbruket. Vuxengenerationen har ett självklart ansvar när det gäller att föregå med gott exempel i attityden till både alkohol och narkotika. Allra mest måste naturligtvis föräldrarna känna det ansvaret. Det är en närmast omöjlig uppgift att få barn och ungdomar att ta intryck av informationen kring drogerna om inte de äldre, föräldrarna och skolan, visar sin klara attityd mot dessa.

För framtiden måste vi i ökad utsträckning bygga vidare på föreningslivets insatser i kampen mot drogerna. Här har inte minst arbetslivets organisationer en viktig uppgift. Jag vill också framhålla att det hittills har gjorts mycket värdefulla insatser. Kamratstödet i arbetslivet är också en viktig insats. Vi har här i Sverige genom vårt omfattande föreningsliv något av en unik möjlighet att bidra till att göra människors tillvaro mera meningsfull och få med de människor som många gånger känner ensamhet och tar till drogerna för att fly bort från tristessen. Hittills har verksamheten kanske i alltför hög grad riktat sig till de redan engagerade. Men jag tror att också föreningslivet i en framtid aktivt kan bidra till att hålla nere drogmissbruket, genom att engagera fler människor i sin verksamhet och erbjuda alternativ till en passiviserande tillvaro.

När vi för en diskussion om samhällets kostnader för den sociala omvårdnaden och den offentliga sektorn, måste vi också komma ihåg att om vi inte klarar dessa problem kommer samhället i framtiden att få oerhört stora kostnader. Det kräver både en bra ekonomi och personella resurser, som vi kanske inte förfogar över.

Anf. 56 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Såväl Nils Carlshamre som Rune Gustavsson flyr i debatten och vill inte gärna diskutera nuläget.

Anf. 57 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna talaren om att repliken gällde Rune Gustavssons anförande.

Anf. 58 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Rune Gustavsson försöker i debatten att fly från nuläget. Han sade att allt inte är pengar. Det är ju en flykt; det är en väldigt liten tröst för alla de ungdomar som behöver utbildning, jobb, boendeservice och mycket annat.

När det gäller samhällets insatser handlar det om ekonomiska resurser. Det räcker inte med en allmän vänlighet från samhällets sida, utan det krävs pengar för att man skall kunna förverkliga detta med jobb, bostad etc.

Rune Gustavsson flyr också dagens debatt genom att åberopa situationen 1976. Han sade att när han kom till socialdepartementet så fanns där en lång lista som han hade att överta. Det är ju så att de handikappade och handikapprörelsen alltid haft krav på samhället. Men det är den skillnaden mellan tiden före och efter 1976 att vi före 1976 mötte ett gensvar. Då fanns en positiv anda, och man genomförde successivt hela tiden reformer som förbättrade villkoren för de handikappade. Men efter 1976 har reformerna varit väldigt tunnsådda.

Jag tycker att det är märkligt att man skall fly till 1976. Dagens situation uppkom efter valet 1979. Det var då som angreppen på den sociala sektorn startade. Jag tycker att vi skall hålla oss till detta och diskutera vad som fanns i krispaketet i fjol och vad som nu behandlas av riksdagen. Det är utan tvivel åtgärder som drabbar de handikappade väldigt hårt.

Man åberopar att så och så många miljarder går till handikappsidan, och det gör man för att imponera. Jag tror att det är en bedräglig propaganda. Speciellt i tider med hög inflation är den propagandan väldigt vilseledande. I stället för att fly ifrån debatten tycker jag att man skall diskutera den politik som bedrivs av regeringen i dag och som är djup orättfärdig.

Anf. 59 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Börje Nilsson med avsikt missförstod mig. Jag sade inte att det när jag tillträdde 1976 fanns en lång lista som skulle förverkligas. Jag sade, Börje Nilsson, att det finns en lång lista på åtgärder som har vidtagits från 1976 och fram till nu. Vi kan som exempel ta anslaget till handikapporganisationerna. 1976 var det 5,5 milj. kr. medan det för budgetåret 1981/82 är 27,3 milj. kr. Det är väsentliga förbättringar som har skett. Det gäller t. ex. på färdtjänstens område och texttelefonen. Vi har under denna tid också haft en försöksverksamhet med taltidningar, som omfattat ett antal tidningar i landet. Det kommer snart ett förslag från anhörigvårdskommittén angående vårdbidrag för handikappade barn. Det

är en lång lista på olika åtgärder. Därtill redovisade Nils Carlshamre tidigare frågan om pensionsutvecklingen.

Allt är inte pengar, Börje Nilsson. Det har jag sagt tidigare, och jag vill upprepa det. Men, Börje Nilsson, man skall inte ställa ekonomiska resurser och min attityd till det jag personligen kan göra mot varann. För en viktig fråga är hur vi uppträder mot varann. Jag brukar uttrycka det så här: Vi skall kunna räcka en hjälpsam hand utan att det är vårt yrke, utan att vi får betalt för det och utan att vi är tvungna därtill.

Men Börje Nilsson företräder uppfattningen att samhället skall klara allt. Jag säger: Samhället klarar inte allt. Samhället utgör grunden och basen, men vi måste också som enskilda ställa upp.

Jag skall avsluta mitt anförande med några ord som jag lyssnade till på en handikappkonferens här i Stockholm i våras. Det var en blind flicka som kom upp i talarstolen och berättade om sin situation. Hon sade så här: Har du tänkt på vad det betyder för mig om du, när du skall gå ut på din vårpromenad på söndagsförmiddagen, ringer till mig och frågar – vill du följa med? Du tar mig i handen, du berättar om förändringarna i naturen osv.

Det, Börje Nilsson, kostar inga pengar, men det betyder väldigt mycket, och det är ett uttryck för mera medmänsklighet.

Anf. 60 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Visst behövs det medmänsklighet, och det är naturligtvis viktigt att vi jämt visar det. Men när vi diskuterar samhällets åtgärder kommer vi ändå dithän att det berör ekonomin. Det krävs ekonomiska resurser för att man skall kunna klara jobbet, boendet, färdtjänsten och mycket annat. Jag tycker att det är en flykt från verkligheten när Rune Gustavsson talar om medmänskligheten.

Jag skall ta upp en punkt, nämligen anslaget till handikapporganisationerna. Där åberopar Rune Gustavsson också höjningen som gjordes 1976/77. Det var en kraftig och välbehövlig höjning av statsbidraget man då gjorde. Men det skall inte tas som intäkt för att nu, två år i rad, minska statsbidraget. Man kan inte nu räkna sig till godo den höjning som genomfördes 1976/77. Handikapprörelsen byggde ju upp en verksamhet grundad på dessa resurser. Vi startade läger, skollovsverksamhet och mycket annat för handikappade ungdomar. När anslaget nu minskar måste vi dra ner på den verksamheten, och alla de ungdomarna har inget alternativ, utan måste stanna hemma när kompisarna åker till fjällen eller reser söderut.

Anslaget är viktigt. Det går inte bara till löner utan där ingår också verksamhet för enskilda människor. Rune Gustavsson kan inte komma fram till något annat än att anslaget har minskat under de senaste åren. Vi har fått en ökning med 3 %, men samtidigt har vi haft en prishöjning till följd av inflationen på 10–15 %. I år innebär det att vi måste lägga ner lägerverksamheten och skollovsverksamheten. Gravt handikappade ungdomar måste då isoleras i sina hem. De kommer inte ut på samma sätt som sina kompisar. Det är en fråga bland många problem som vi har att brottas med. Vi är verkligen bckymrade för framtiden.

Anf. 61 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tackar Börje Nilsson för att han gav detta erkännande. Jag tror det är första gången jag hört erkännandet att det ändå har gjorts insatser som medfört att handikapporganisationerna har kunnat öka och bygga ut sin verksamhet. Det har hela tiden varit tal om en social nedrustning. Tack för det, Börje Nilsson.

Anf. 62 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Sverige är internationellt känt för att vara en välfärdsstat. Jag vågar påstå att det i landet råder en politisk enighet om att vi skall slå vakt om vår sociala välfärd. Däremot är vi inte alltid politiskt eniga om hur vi bäst slår vakt om den sociala välfärden eller om olika detaljer i välfärdspolitiken. Det hör till politikens villkor.

Men till politikens villkor hör också att vi i allmänhet är ense om faktiska uppgifter. Vi brukar inte förvränga siffror som är tryckta i budgeten, förneka dem eller låtsas som om de inte fanns. F. n. pågår det från socialdemokratisk sida en kampanj, där man inte sysslar med siffror men obevisat påstår att vi står inför en social nedrustning i fråga om handikappomsorgen.

Jag har, herr talman, precis som Börje Nilsson säger, vid flera folkpartimöten – jag blir faktiskt inte inbjuden till socialdemokratiska möten – vänt mig mot den socialdemokratiska propagandan i fråga om handikappolitiken. Jag skall gärna göra det i riksdagen också. Jag beklagar, precis som herr Carlshamre, att jag tvingas bemöta just Börje Nilsson på den här punkten. Börje Nilsson har på mig tidigare gett intrycket att vara villig till en konstruktiv dialog om hur vi skall förbättra för de handikappade. Det vore, tycker jag, bättre för människorna med handikapp, om vi ägnade vår tid åt det.

Herr Carlshamre skall ha en eloge för att han försökte vara konstruktiv i stället för destruktiv.

Men, herr talman, jag står fast vid att det pågår en kampanj, där de handikappade utnyttjas av socialdemokraterna som slagträ i den vanliga partipolitiska trätan. Budskapet tycks vara att regeringen medvetet rustar ned omsorgerna för de handikappade. Det budskapet är i grunden falskt. Men det allvarligaste med budskapet är att det skrämmer upp många människor runt om i landet. Jag har anmält mig på talarlistan i dag för att ge korrekt information om vad som görs.

Jag tycker det är ovärdigt att begagna sig av människor med handikapp i den partipolitiska propagandan och därigenom skrämma många människor som redan har det svårt.

Sanningen är, som både herr Carlshamre och herr Rune Gustavsson redan påpekat, att insatserna har byggts ut kraftigt, sedan socialdemokraterna röstades bort från regeringsmakten. Det har redan påpekats att statens totala insatser på handikappområdet har ökat från 6 miljarder kronor budgetåret 1976/77 till 14 miljarder kronor i årets budget. Även om man tar hänsyn till inflationen är detta en väsentlig förstärkning av resurserna.

Jag tror att det är nödvändigt att jag till protokollet nämner några av de förbättringar som har skett.

Färdtjänsten har byggts ut. Statsbidraget har ökat från 50 milj. kr. till 275 milj. kr. i årets budget.

Vi har fått riksferdtjänst.

Den sociala hemhjälpn har byggts ut. För handikappade har statsbidraget ökat från 65 milj. kr. budgetåret 1976/77 till ca 200 milj. kr. i årets budget.

Texttelefoner för döva har införts som gratis hjälpmedel. Televerket har i sommar fått i uppdrag att anordna förmedling av samtal mellan texttelefoner och vanliga telefoner.

Tolktjänsten för döva har förbättrats genom regeringens överenskommelse med sjukvårdshuvudmännen våren 1981. Hjälpmedelshandlingen har förbättrats. Ersättningen från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen ökar år 1982 med ca 100 milj. kr.

Jag vill i detta sammanhang – det har jag lovat Föreningen för dövblinda – erinra om att det vid en överenskommelse i våras mellan regeringen och sjukvårdshuvudmännen förutsattes att sjukvårdshuvudmännen successivt skall bygga ut en samordnad tolktjänst åt dövblinda och svara för kostnaderna.

Vidare har faktiskt statsbidraget till handikapporganisationerna ökat. Det har mer än femdubblats. Det har inte minskat, även om det i år inte höjts i samma takt som tidigare. Det har inte gjorts – det skall jag medge.

De speciella insatserna för synskadade genom Synskadades riksförbund har gått upp från 4 milj. kr. till 10 milj. kr., och anslaget till talböcker åt synskadade har ökat från 9 milj. kr. till 25 milj. kr. i årets budget.

Det behövs, för att vi skall kunna sanera Sveriges ekonomi, en ansvarsfull ekonomisk politik, och vi måste bromsa upp expansionen av den offentliga sektorn. Men detta är inte detsamma som att minska den offentliga sektorn, det betyder bara att sänka ökningstakten. Alla kommer att känna av det här, men regeringens ambitioner är och kommer att vara att de som har det sämst ställt skall drabbas så litet som möjligt. Till den gruppen hör självfallet de handikappade.

Det är därför som pensionstillskotten till pensionärer med ingen eller låg ATP har höjts successivt.

Det är därför som vårdbidraget till föräldrar med svårt handikappade barn har förbättrats. Den 1 juli i år höjdes vårdbidraget med 8 % av basbeloppet utöver den uppräknings som sker automatiskt med anledning av inflationen.

Det är därför som handikappersättningen höjdes med en procentenhet när reglerna för basbeloppets anpassning till inflationen ändrades.

Det var därför som ett utbyggt skydd mot höga läkemedelskostnader har införts från den 1 juli i år.

Det nya program som regeringen har lagt fram för att återställa balansen i svensk ekonomi innefattar också åtgärder för att skydda handikappade.

Basbeloppet, som skall bestämma pensionernas storlek under 1982,

fastställs i december. Det påverkas inte av momssänkningen. Det kommer att gynna ålderspensionärer och förtidspensionärer i jämförelse med andra grupper.

Regeringen kommer dessutom, herr talman, att framlägga förslag om ytterligare höjningar av pensionstillskotten fr. o. m. den 1 juli 1982. Det kommer att innebära en höjning av pensionen bl. a. till förtidspensionärer med ingen eller låg ATP.

Förslagen om ökade pensionstillskott innebär också att vårdbidraget till föräldrar med svårt handikappade barn höjs.

Regeringen kommer även att framlägga förslag om höjning av handikappersättningen.

Regeringen kommer dessutom att föreslå att självriskan inom sjukförsäkringen ökas. Då kommer ett särskilt skydd för hälsosvaga grupper att införas.

Herr talman! Handikappårets målsättning är vi överens om: full delaktighet och jämlikhet för handikappade. Vi vet också att det tyvärr är långt till dess att vi har nått målet. Men den ensidiga svartmålning av regeringens politik som socialdemokraterna gör sig skyldiga till är inte hederlig.

I den nya regeringsdeklarationen slås fast att arbetet med att förbättra villkoren för de handikappade fortsätter trots ekonomiskt bistra tider. Solidariteten med de svaga kommer, som tidigare, även i fortsättningen att vara ett viktigt inslag i regeringens politik.

Anf. 63 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte polemisera mot Karin Ahrland. Jag vill bara komplettera hennes anförande på en punkt, där jag tror att vi har ett fint exempel på vad vi skall syssla med. Hon nämnde de dövblinda.

Det är mycket svårt att gradera handikapp. Jag tror inte ens att man skall försöka göra det, men jag tror att alla är överens om att en människa knappast kan råka värre ut än att vara både döv och blind. Det är ett utomordentligt svårt handikapp.

Vi har i statens handikappråd ett landsomfattande projekt i gång för att försöka hitta alla de dövblinda i landet. Vi vet nämligen inte ens riktigt hur många de är. Självfallet känner vi till dem som är födda dövblinda – de dyker upp i skolan om inte förr. Men det finns alltså dövblinda människor som vi inte ens känner till. Vi gissar att det finns ungefär 600, och sannolikt är det riktigt. Vi gissar att det finns ett par hundra som verkligen är i stånd att tillgodogöra sig en fullgod tolkhjälp och assistens. Personligen tror jag att när vi väl har fått fram dessa människor finns det ingen annan hjälp som är effektiv än att ge dem var sin heltidsassistent, som är både tolk och mycket annat. Det är en stor insats, minst 1:1. Man kan gissa att det skulle kosta ca 150 000 kr. om året för varje dövblind. Det är mycket pengar. Är det 200 kostar det 30 miljoner om året. Skulle de visa sig vara 400 kostar det 60 miljoner. Jag tror att kostnaden ligger närmare 30 miljoner.

När vi blir i stånd att på riksdagens bord lägga ett förslag om att försöka hjälpa alla dövblinda som kan utnyttja hjälpen ut ur isoleringen genom en

insats av 30 milj. kr. kommer, tror jag, inte någon att rösta emot det förslaget ens i de tider vi nu lever i.

Här betyder alltså ekonomiskt jämförelsevis små insatser oändligt mycket. Det är – det var det jag försökte säga förra gången jag var uppe i talarstolen – den sortens insatser som är så viktiga: att fylla i luckorna, att göra mycket viktiga ting som faktiskt ändå inte kostar miljarder.

Sedan vill jag gärna för säkerhets skull tillfoga – jag tror att Karin Ahrland menar detsamma – att när jag säger att det har varit en god utveckling av handikappomsorgerna efter 1976, så har jag därmed inte sagt att den skulle ha varit sämre med en socialdemokratisk regering, Börje Nilsson. Jag tror nämligen inte det. Jag tror att den hade varit bra ändå.

Anf. 64 TREDJE VICE TALMANNEN:

Repliken gällde Karin Ahrlands anförande.

Anf. 65 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag söker inte strid för stridens skull när det gäller handikappfrågorna – definitivt inte. Det är inte heller så att det bedrivs någon kampanj från socialdemokratiskt håll. Det ingår inte heller i något taktiskt spel. Det har jag faktiskt ärligt menat. Jag har fått synpunkter från enskilda människor som upplever svårigheterna.

Karin Ahrland säger att jag ger en osann bild. Jag vill gärna returnera det: Den bild som Karin Ahrland ger är vilseledande. Karin Ahrland bakar ihop anslagsposter från 1976 och framåt och vill med det bevisa att det har skett en utbyggnad. I tider av hög inflation är det propaganda – den sifferexercisen ger en felaktig bild av situationen. Enskilda människor upplever i dag åtstrammingspolitiken.

Jag kan som exempel ta anslaget till färdtjänsten. Det är väl riktigt att det har ökat mycket kraftigt. Man har infört riksfärdtjänst, och det är bra. Men det lokala resandet har inte förbättrats för de människor som verkligen behöver färdtjänsten. Där har man satt in restriktioner och inskränkningar. Senast för en månad sedan diskuterade en kommun att helt lägga ned färdtjänsten. Det skulle drabba 250 människor. Det är en följd av den ekonomiska politik som bedrivs i dag i Sverige.

Det vore bra, tror jag, om vi i stället för att fly till dessa belopp och till 1970-talet höll oss till dagens situation, till det krispaket som nu diskuteras och det som vi behandlade i fjol. Där sker en urholkning av handikappersättning och vårdbidrag. Det är två ersättningar som är mycket viktiga. De utgår till verkligt gravt handikappade människor efter en ingående prövning. Där kommer inte pensionstillskotten in i bilden för att täcka minskningen. Det sker alltså en verklig urholkning av dessa förmåner – det kan man inte komma ifrån.

Det sker också en sänkning av anslaget till Samhällsföretag. Arbetsvärden drabbas på flera andra sätt också. Regeringen har inget mandat att göra den nedrustning man nu har startat på den sociala sidan. Jag kan förutskicka att detta blir en av de stora huvudfrågorna i nästa års val: att slå vakt om tryggheten och friheten för handikappade människor.

Anf. 66 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Jag skall först tacka Nils Carlshamre för att han observerade att jag talade om de dövblinda. Jag har nämligen personligen, sedan jag fick uppdraget att i regeringen värna om de handikappade, kommit till den uppfattningen att det kanske inte är orimligt att notera att bland människor med handikapp finns en del som har sämre villkor än andra, och dit hör enligt min mening de dövblinda. Jag är helt enig med Nils Carlshamre på den punkten.

Börje Nilsson tyckte att vi skall hålla oss till dagens situation, och det tycker jag också att vi kan göra. Jag skall låta bli sifferexercisen och inte rabbla lika mycket som förra gången, bara säga till Börje Nilsson att på det departement där jag arbetar har i årets budget de särskilda anslagen till handikappade – och då tänker jag inte på pensionerna – ökat med 59 miljoner upp till totalt 455 miljoner. Det är, Börje Nilsson, en ökning med mer än 10 %, och det kan jag inte kalla för någon nedrustning.

Jag har tidigare tillsammans med Börje Nilsson varit med om att fördöma en av de kommuner som drog in på färdtjänsten. Jag sade intc den gången, mest av finkänslighet – och i dag har inte Börje Nilsson sagt – att de två kommuner det gäller är Norsjö och min egen hemkommun, Malmö. Jag kanske i sammanhanget får tillägga att båda två är socialdemokratiskt styrda kommuner. Norsjö lär ha bättrat sig.

Anf. 67 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Mycket kort: När det gäller färdtjänsten i Norsjö och Malmö har jag också med glädje noterat att man i Norsjö har ändrat sitt ställningstagande. Men det är ändå illavarslande att sådana diskussioner förs ute i kommunerna.

I Malmö har det aldrig varit fråga om att lägga ner färdtjänsten, utan det var fråga om inskränkningar, och sådana sker nu i de flesta kommuner – till följd av den ekonomiska politiken i landet. Regeringspolitikens konsekvenser måste nu tas av bl. a. politikerna i Malmö.

Trots ökningen av anslaget till färdtjänsten kan vi alltså uppleva att de handikappade drabbas hårt av inskränkningar och neddragningar, och detta måste vi reagera mot.

Anf. 68 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Den sociala nedrustning som pågår runt om i landets kommuner till följd av regeringens politik drabbar i första hand barnen, de äldre och de utslagna människorna. Nedskärningarna innebär förstås en sämre social service för i stort sett alla, men de kommer att märkas mest för just de här människorna.

I dåliga tider borde socialvården vara skyddad från nedskärningar, eftersom den behövs allra mest då. Det är ju i sådana tider som de som redan har det dåligt får det ännu sämre. Jag har träffat socialarbetare som säger att bland de mest utslagna kommer helt enkelt dödligheten att öka, eftersom de intc längre kan få den hjälp de behöver.

Med den nya socialtjänstlagen skall socialvården ha det yttersta ansvaret för människorna ute i kommunerna. Socialvården skall också, är det i alla fall tänkt, arbeta förebyggande. Över huvud taget får socialvården nya och fler arbetsuppgifter. Samtidigt som den här reformen genomförs, saboteras den genom nedskärningar som bl. a. gör att tjänster dras in.

De människor som socialvården arbetar med har ofta inte en chans på arbetsmarknaden, i vart fall inte i tider som de nuvarande, med stor arbetslöshet.

Det blir en rundgång. På grund av arbetslösheten söker flera hjälp, och ofta slutar det med förtidspensionering – som blir dyrare både för samhället och för den enskilda människan. Det kostar pengar för samhället, och den enskilda människan får betala på ett annat sätt, men det blir minst lika dyrköpt. Detta är vad som sker redan i dag, och ännu värre kommer det att bli. Det är en dålig politik.

Karin Ahrland började sitt inlägg med att vi skall slå vakt om välfärden. Då vill jag fråga: Är det här att slå vakt om välfärden?

Det finns i dag över 60 000 arbetslösa ungdomar. Hälften av dem är tonåringar. Vad kommer att hända med dem? Vad blev det av regeringens löfte om utbildning, arbete eller praktik åt alla ungdomar? Jo, det blev 40 veckors yrkesintroduktion och 10 månaders obetald praktik, om man räknar så. Sedan blir de flesta arbetslösa igen.

Arbetslösheten bland ungdomarna har nu stigit till den utan jämförelse högsta nivån efter kriget. Bland tonåringarna är 13–14 % utan arbete och bland tonårsflickorna nära 16 %. I dag söker 95 % av eleverna till gymnasiet, men bara 85 % kommer in. Av en årskull som går ut nian blir hela 17 000 ungdomar utan plats. Av dem är det bara 5 000 som får arbete. 12 000 är kvar utan vare sig skola eller arbete. Vad händer med dessa ungdomar? Var hamnar dessa ungdomar? Vad kommer denna politik att kosta samhället och ungdomarna?

Det behövs en ansvarsfull ekonomi – det var ett annat grepp i Karin Ahrlands inlägg. Jag vill fråga: Är det här ett ansvarsfullt sätt att handskas med ungdomar och med pengar?

Herr talman! Kortsiktiga sparåtgärder blir ofta dyrköpta på lång sikt, i vart fall om de inte förenas med en verkligt bra politik, ekonomiskt och arbetsmarknadsmässigt sett.

Det skall också sparas inom skolan. Där drar man in lärartjänster. I grundskolan dras tjänster in och klasser blir större, och i gymnasieskolan skall upp till 10 % av undervisningen på vissa linjer ske utan lärare. Hittills fattade besparingsbeslut har gjort att ungdomsskolan blivit av med resurser motsvarande en halv miljard kronor. Dessa sparåtgärder påstår man från regeringens sida är pedagogisk förnyelse. Att påstå det är rent nonsens. Vad som händer är att undervisning och fostran blir sämre – och detta i tider då man samtidigt talar sig varm för att öka färdighetsträningen bland eleverna. Basfärdigheterna måste bli bättre, har det hetat under en lång tid av debatt i skolfrågor. Dessa besparingar kommer också att kosta mer än det smakar, i vart fall på lång sikt. Kanske blir det en kortsiktig vinst, men det blir en

kostnad för framtiden.

Det finns vissa ord och fraser som används väldigt mycket just nu och som både SAF och regeringen pläderar för. Inom hälsovården, socialvården och barnomsorgen, i skolorna och arbetslivet, för att nu nämna några områden, används dessa ord. Det är uttryck som egenvård, satsa på dig själv, sköt dig själv. Man skulle kunna lägga till: Strunta i andra och var egoistisk.

Dessa värdeladdade ord, som faktiskt har blivit honnörsord, följs upp i den kommersiella kulturfloden genom bl. a. video och egolyssnarapparater – det är ett ord jag har upfunnit för sådana där radioapparater med lurar för öronen som gör att man kan lyssna alldeles själv. Det är meningen att ungdomar skall sitta ensamma och passiva och lyssna på musik, vare sig det är på pendeltåget eller hemma i bostaden. Jag skulle kunna ta många fler exempel på yttringar av egotänkandet och hur det utnyttjas av marknads-krafterna.

Vi vet att många människor i grunden mår dåligt av den här livsstilen. Det finns många bevis för det, och i åtskilliga undersökningar har människors oerhörda fattigdom och ensamhet kartlagts ur just dessa aspekter.

Ord som kollektivitet och gemenskap, att vi skall göra saker tillsammans, har föga utrymme i dagens debatt. Satsa på dig själv, satsa på ett eget hus för din familj, en egen video – hela tiden handlar det bara om dig själv. Detta är mycket farligt. I tider som dessa borde människor i stället gå samman och utvecklas tillsammans, kämpa för gemensamma och bra saker. Det är bättre och det blir billigare, om man nu måste tala om pengar i detta sammanhang.

Nu orkar faktiskt inte alla människor satsa på sig själva. Somliga har kanske inte råd att göra det. De svaga i samhället tar ännu mer stryk av sådana ord och av tendensen att det bara är styrka och framåtanda som gäller. Och just dessa människor drabbas av samhällets inskränkningar av resurserna.

Även inom barnomsorgsdebatten börjar denna privatisering växa sig stark, ivrigt påhejad i olika grad från borgarna. Mest hejas det förstås från moderat håll. Det talas om trefamiljssystem, familjedaghem, föreningar som får starta egna förskolor för sina medlemmars barn osv. Det blir daghem för de resursstarka föräldrarnas barn, föräldrar som har råd och tid samt andra möjligheter att engagera sig. Men de socialt och ekonomiskt svaga föräldrarna blir hänvisade till en alltmer uttunnad och försämrad barnomsorg.

Herr talman! Jag vill varna för detta framtidsperspektiv. Det behövs kraftiga satsningar på en bättre kollektiv barnomsorg – inte försämringar. Det behövs en kraftigt utbyggd barnomsorg rent kvantitativt – inte en strypt utbyggnad. Ändå är det dessa negativa saker som kommer att hända med barnomsorgen om regeringen får som den vill.

Regeringen vill undandra kommunerna mellan 200 och 300 miljoner i statsbidrag. Man utdelar på detta sätt ett förödande slag mot utbyggnaden av barnomsorgen. Man frånhänder sig också allt ansvar för den framtida utvecklingen av kvaliteten inom barnomsorgen.

Nr 8

Onsdagen den
14 oktober 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

Vi måste sänka takten i utbyggnaden, säger Karin Ahrland. Att agera på det sätt som anges i den proposition som nu är under behandling innebär ett stopp för såväl en kvantitativ som kvalitativ förbättring inom barnomsorgen.

Vpk:s inställning till utbyggnaden av barnomsorgen grundar sig – och det är väl känt – framför allt på två förhållanden. Tillgången till daghem och fritidshem är en förutsättning för kvinnornas deltagande i arbetslivet och är därmed en jämställdhetsfråga av första rang. Daghem och fritidshem är också den bästa formen av omsorg, om man ser till barnens behov av trygghet, social samvaro och kontinuitet.

Regeringen säger att nya platser inom barnomsorgen får tillkomma genom att befintliga resurser utnyttjas bättre. En sådan utveckling skall underlättas genom att den statliga detaljregleringen av barnomsorgen tas bort. Innebörden av detta uttalande tycker jag är helt klar: Vill ni ha in fler barn i barnomsorgen, så kläm in dem. Men det skall ske på de institutioner som redan finns och utan några personalökningar. Regeringen vänder ryggen till.

Herr talman! Så förhåller sig regeringen till en av vår tids mest brännande sociala frågor. Kommunerna skall lämnas "stor frihet", och man vill bidra till – också ett honnörsord i debatten – "flexibilitet" i utbyggnaden av barnomsorgen. Vad som i själva verket håller på att hända är att regeringen försöker koppla ett strypgrepp på hela barnomsorgen, både dess utbyggnad och dess kvalitet.

Anf. 69 BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Svenska folket bor bra! På få områden kan man så tydligt som på bostadsområdet avläsa det enorma välfärdslyft som ägt rum i vårt land på mycket kort tid som ett resultat av den socialdemokratiska reformpolitiken.

Men det faktum att flertalet svenskar i dag har en unikt hög bostadsstandard får inte lura oss att tro att bostadsfrågan därmed skulle vara löst en gång för alla.

Vi har fortfarande stora arbetsuppgifter och viktigt reformarbete framför oss. Alla har ännu inte den goda bostad de behöver. Det krävs stora insatser för att tillgodose de krav på bostaden och boendemiljön som vi måste ställa med hänsyn till de handikappade, till de äldre, till barnen och ungdomarna, till jämställdheten och till energipolitiken. Vi har ett stort, eftersatt behov av sanering, ombyggnad och underhåll. Vi har allvarliga problem med segregation och orättvisor i boendet, som kräver snabba och målmedvetna insatser. Det var det arbetet som inleddes med 1974 års bostadspolitiska reformer, bakom vilka stod en bred majoritet i riksdagen.

Det var, herr talman, verkligen en stor olycka att den borgerliga valsegern 1976 ledde till att detta samarbete för att skapa rättvisa och demokrati i boendet avbröts.

I dag kan vi avläsa resultatet av att den tidigare samlingen kring den sociala bostadspolitiken har ersatts med en borgerlig högerstyrd politik, där

marknadskrafterna och kommersialismen har blivit styrmedel inom bostadssektorn.

Det är inte längre människornas behov utan en liten, välsituerad grupp betalningsförmåga – eller snarare låne- och avdragslughet – som styr utvecklingen.

Det byggs för få och fel bostäder.

Bostadsbyggandet har halverats till den lägsta nivån i modern tid. Om den nuvarande politiken – eller snarare bristen på politiskt handlande – får fortsätta, kommer också nedgången att fortsätta.

Det byggs knappast längre några bostäder som svarar mot de bostadslösa behov.

Det byggs alldeles för få smålägenheter med hyres- och bostadsrätt.

De bostäder som byggs är för dyra för att ungdomar och andra med svag ekonomi skall ha råd att bo i dem.

De bostadslösa och betalningssvaga hushållen är också utestängda från konkurrensen om de många äldre lägenheter som byter innehavare varje år, eftersom de inte har pengar till inträdesbiljetten.

En oproportionerligt stor del av de få bostäder som byggs är för stora och för lyxigt utrustade, och ofta dessutom belägna så att de kostar folkhushållet orimligt mycket av samhällsservice och energi.

Ombyggnadsverksamheten, miljöförbättringarna och handikappanpassningen har stannat upp.

Segregationen och orättvisorna växer.

På många orter har vi i dag en stor bostadsbrist, som framför allt drabbar ungdomar och ekonomiskt svaga hushåll. Bristen är särskilt stor på de orter där det finns jobb och utbildning. Samtidigt är det många ungdomar som inte kan få jobb eller utbildning på hemorten. Det måste, herr talman, kännas bittert för dem att på en gång få höra uppmaningen att de skall flytta efter jobb och utbildning, och att de skall lösa sin bostadsfråga genom att bo kvar hos föräldrarna. Inte heller kan det vara någon vidare tröst för dem att höra talet om att det ju faktiskt finns tomma lägenheter att flytta in i. De tomma lägenheterna finns ju på fel orter.

De borgerliga regeringarnas allmänna misslyckande förstärker dessutom de allvarliga problem vi i dag har inom bostadspolitiken. Inflationen driver upp boende- och byggkostnaderna och ökar orättvisorna i boendet. Arbetslösheten och krisen i industrin skapar oreda på många lokala bostadsmarknader och ställer – ofta med mycket kort varsel – den kommunala planeringen på huvudet. Svängremspolitiken, de sjunkande reallönerna och de urholkade bostadsbidragen tvingar många att försämma sitt boende.

De som flyttar först till en sämre bostad, till ett nytt jobb, till fritidshuset eller till föräldrarna är de som har ett hyreskontrakt att säga upp. Det är detta som är bakgrunden till att antalet tomma lägenheter nu stiger snabbt och på många orter. Den utveckling vi nu ser har kanske inte samma bakgrund i segregation, dåliga miljöer och social utslagning som problemen för tio år sedan. Men den kommer obönhörligen att leda till förslumning och till svåra

Nr 8

Onsdagen den
14 oktober 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

sociala och ekonomiska problem om den får fortsätta.

Naturligtvis finns det också många hushåll på de arbetslöshetsdrabbade krisorterna som sitter fast i sin bostadsrättslägenhet eller sitt ägda småhus och som far illa därför att de varken kan få jobb hemma, flytta efter jobbet eller klara sina bostadskostnader. Också deras situation kräver uppmärksamhet och ansträngningar från vår sida.

Denna kris inom bostadssektorn, som leder till alla dessa skadliga effekter för de boende, leder också till arbetslöshet. Och den arbetslösheten drabbar både byggnadsarbetarna och alla dem inom industrin och servicenäringarna som är beroende av bostadsbyggandet. De är många! Var sjunde förvärvsarbetande svensk är beroende av byggandet för sin försörjning. När bostadsbyggandet sjunker samtidigt med ombyggnads- och saneringsverksamheten och samtidigt med samhällets och industrins byggnadsinvesteringar, så innebär det att arbetslösheten sprider sig i hela samhället. En industri av stor betydelse för både hemmamarknaden och exporten rasar samman. Den dag vi vill öka byggandet igen står vi utan yrkeskunnigt folk och inför hotet att i onödan behöva belasta handelsbalansen med kostnader för import av byggnadsmaterial.

Herr talman! Vi socialdemokrater kan inte acceptera att denna utveckling får fortsätta. Den innebär att vi riskerar på en gång att radera en hörnpelare för välfärdspolitiken och förvärra arbetslösheten och den ekonomiska krisen. Vi måste vända utvecklingen för att värna om människornas rätt till arbete och en god bostad! Den passivitet som präglar regeringens handlande måste ersättas med en offensiv satsning på bostadspolitiken som ett viktigt instrument i kampen för att föra Sverige ur krisen och för att tillgodose grundläggande sociala behov.

Vi är de första att erkänna att detta inte är någon lätt uppgift, särskilt eftersom det inte är möjligt att tillföra bostadssektorn omfattande nya resurser. Men det går ändå att peka ut några insatser som både nödvändiga och möjliga:

Vi måste öka nybyggenskapen, främst i form av hyres- och bostadsrättslägenheter i flerfamiljshus, upp till den nivå som svarar mot behovet.

Vi måste öka ombyggnaden och saneringen.

Vi måste genom olika insatser hålla boendekostnaderna på en rimlig nivå och utjämna orättvisorna i boendet.

Vi måste återge bostadsbidragen deras roll för att trygga de betalningssvagas ställning på bostadsmarknaden.

Vi måste värna om hyresrätten och de allmännyttiga företagen.

Vi måste förbättra fastighetsförvaltningen och öka hyresgästernas inflytande över sitt boende.

Vi måste öka insatserna för en bättre boendemiljö och för en anpassning till de handikappades, de äldres och barnens behov.

Vi behöver ett samhällsbyggnadsprogram som omfattar såväl ny- och ombyggnad, miljöförbättringar, handikappanpassning som energihushållnings- och underhållsåtgärder. Ett sådant samhällsbyggnadsprogram skulle kunna lägga grunden för en jämn sysselsättning. Det skulle också kunna

bidra till att sänka kostnaderna genom ett mer effektivt utnyttjande av produktionsresurserna.

Och sist men inte minst behöver vi, herr talman, återupprätta samarbetet kring den sociala bostadspolitiken. Vi socialdemokrater eftersträvar fortfarande ett brett politiskt samarbete för att få till stånd de beslut om bostadspolitiken som är nödvändiga och som – för varje månad som går – blir alltmer brådskande.

Vi har vid flera tillfällen de senaste åren tagit initiativet till ett sådant samarbete. Dess värre har vi fått nej varje gång hittills. Men vi tänker inte ge upp! För vi anser att ett sådant samarbete är nödvändigt för att bryta det nuvarande dödläget. Och vi vet att ett sådant samarbete är i hela folkets intresse!

Anf. 70 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Inom det bostadspolitiska fältet har på senare år ett allt större intresse koncentrerats till bostadsbyggandets omfattning. Under det s. k. miljonprogrammets tid nyproducerades något enstaka år mer än 100 000 lägenheter. Detta var en mycket hög produktion, vilken möjliggjordes tack vare en rad olika faktorer. Bl. a. kan nämnas den osedvanligt stora tillväxt som ägde rum i Sverige under 1950- och 1960-talen, fördelarna med de långa seriernas produktion och inte minst det omfattande stöd som från samhällets sida lämnades till bostadsbyggandet.

I dag är situationen en annan. Endast mellan 40 000 och 50 000 lägenheter byggs årligen. Det är tveksamt om denna produktion är tillräcklig. Den snabba reduktionen av byggandet har i varje fall medfört omställningssvårigheter för byggindustrin och dess anställda. Det är angeläget att ett bostadsbyggande av tillräcklig omfattning äger rum. Likaså vore det bra om årsvariationerna vore så små som möjligt. En produktion av ca 50 000 lägenheter per år torde för de närmaste åren vara en realistisk siffra.

Jag tror det är viktigt att notera att boendet tillhör den kanske mest reglerade sektorn i dagens Sverige. Utifrån ambitionen att underlätta, stödja och rätta till olägenheter inom bostadssektorn har en rad delbeslut fattats och regleringar genomförts, som till slutprodukt har fått ett helt genomreglerat system. Varje krusning på jämlikhetens blanka vattenyta har korrigerats med nya lagar och föreskrifter. Resultatet av alla, kanske i och för sig goda, beslut har blivit att helheten inte alls är så bra som ursprungligen avsågs. Byråkratin och krånglet inom bostadssektorn är av den omfattningen att den vanlige medborgaren svårligen kan överblicka, än mindre sätta sig in i de regler som gäller. Det är dags att göra något åt detta nu.

Det stöd som utgår till boendet är mycket omfattande. Såväl nyproduktionen som det direkta boendet subventioneras årligen med ca 20 miljarder kronor. Samhällets insatser på detta område är alltså av utomordentlig storlek. Samtidigt måste man hålla i minnet att budgetunderskottet för innevarande år beräknas till mer än 70 miljarder kronor. En naturlig fråga blir då om vi i fortsättningen har råd att subventionera bostadssektorn i den omfattning som nu sker. Jag är övertygad om att skall Sverige få balans i sin

ekonomi, kan dessa subventioner inte öka eller ens bibehållas på nuvarande nivå. Snarare är en minskning nödvändig.

En annan fråga som omedelbart måste ställas är hur en produktion på ca 50 000 lägenheter per år kan förenas med kravet på minskade subventioner till byggandet. Från moderat håll svarar vi att dessa båda krav kan förenas, men att bostadspolitiken då måste få en ny inriktning. Det måste ske en omorientering och en nyorientering.

Jag skall här beröra tre huvudområden inom vilka förändringar måste ske för att man skall få in bostadspolitiken på nya och rätta banor.

Först och främst gäller det upplåtelseformerna. Människor måste ha möjlighet att välja den bostad och den upplåtelseform som de själva eftersträvar. Oavsett om man vill bo i en- eller flerfamiljshus bör man kunna välja upplåtelseform. Det är i dag möjligt att hyra bostäder i såväl småhus som flerfamiljshus. Däremot är det inte möjligt att äga sin bostad om man föredrar att bo i flerfamiljshus, vilket innebär att mer än hälften av landets bostadsbestånd är stängd för dem som vill äga sin bostad.

Utan att det finns några politiskt fattade beslut som uttalar en sådan vilja, har det nu visat sig att gällande låneregler försvårar innehav med äganderätt. Produktionen av bostäder i småhus har således inriktats på bostadsrätt, vilket inte överensstämmer med vare sig den verkliga efterfrågan eller andra övergripande ekonomiska förutsättningar. Detta är ytterligare ett exempel på att detaljregleringen av byggandet måste upphöra för att vi skall få ett klart förhållande mellan konsumentens verkliga efterfrågan och produktionen av bostäder.

En egen lägenhet i flerfamiljshus är ett attraktivt alternativ för många. Moderata samlingspartiet har under många år arbetat för att man även i vårt land skall kunna äga sin lägenhet. Hyreslägenheten är i dag helt dominerande inom flerfamiljshussektorn. Flera skäl, inte minst behovet av ökad valfrihet, talar för att den framtida flerfamiljshusproduktionen bör domineras av lägenheter med ägande- och bostadsrätt. För att man skall kunna öka flerfamiljshusbyggandet måste ett system med ägarlägenheter snarast införas.

Av allt att döma är det inga stora problem att ändra gällande lagstiftning så att ägarlägenheter kan inrättas. Således bör förslag kunna presenteras för riksdagen tämligen omgående efter det att resultatet av de snart avslutade studierna av frågan presenterats.

Hyresformen är en dyr boendeform. Hyresgästerna betalar för den service som bostadsföretaget tillhandahåller och som de i stället skulle kunna utföra själva. Även småreparationer vållar betydande kostnader för hyresföretagen. Egnahemsägaren utför det mesta underhållsarbetet själv och kan då hålla kostnaderna nere.

Bostadsrätt har klara fördelar framför hyresrätt. Ansvaret för den egna miljön och bostaden ökar med denna upplåtelseform, vilket påverkar driftkostnaderna positivt. Dessutom skapas härmed en större valfrihet på bostadsmarknaden.

Den besparingsmöjlighet som ligger i att man överför en del av bostäderna i de allmännyttiga företagen till bostadsrättsföreningar bör tas till vara.

Undersökningar visar att bostadsrätts-hushållens merinsats i form av eget arbete m. m. motsvarar ca 10 % av hyreshushållens totala boendekostnad. Detta skulle kunna ge ett teoretiskt utrymme för att sänka hyresnivån med närmare 10 % genom övergång från hyresrätt till bostadsrätt. Dessa siffror verifieras också av erfarenheterna i Hallunda söder om Stockholm, där ett stort antal hyreslägenheter överfördes till bostadsrätt. Boendekostnaderna blev för de allra flesta lägre efter övergången till bostadsrätt. Om Hallunda fortfarande varit upplåtet med hyresrätt, hade hyran bestämts utifrån hyresnivån i Norsborg enligt bruksvärdesprincipen. Detta hade medfört upp till 10 % högre boendekostnader i Hallunda än vad som i dag är fallet. Skillnaden i hyra resp. månadsavgift var 1979 ca 10 % till Hallundas fördel. På några års sikt är det sannolikt att skillnaden ökar till upp emot 20 %.

Socialdemokraterna motarbetade under sin regeringstid småhusbyggan- det i vårt land. Från en årlig produktion av ca 35 000 småhus år 1970 har emellertid den årliga nyproduktionen sedan 1975 pendlat runt 40 000 småhus.

Det enskilt ägda småhuset är en utmärkt boendeform. Liksom fallet är med bostadsrättslägenheter utgör det egna småhuset, fast i än högre grad, ett aktivt sparmål för hushållen. En hög småhusproduktion ger därför ett högt sparande, vilket är till gagn för samhällsekonomin i stort. En varierande småhusmiljö skapar områden, där flertalet människor har lätt att finna sig till rätta. Småhusboendet erbjuder en bra uppväxtmiljö för barn.

De ibland höga boendekostnaderna i småhus samt den osäkerhet som marknaden drabbats av efter mellanpartiernas skatteuppgrörelse med social- demokraterna har emellertid skapat ett köpmotstånd. Köp av ett småhus är för de allra flesta den största affär de gör under sin livstid, och som regel vill man bo kvar i sitt hus under decennier. Det är därför i högsta grad naturligt att den som står i begrepp att köpa ett småhus – nytt eller gammalt – vill veta vilka regler som gäller, innan köpekontraktet signeras.

Samhället skall underlätta – inte försvåra – för medborgarna att förvärva ett eget hem. Samhällsekonomiska skäl talar dock för att räntesubventionerna måste minskas.

Detta leder över till det andra område som jag i dag vill ta upp. En av de främsta anledningarna till att byggandet har sjunkit så kraftigt är kostnads- utvecklingen. Trots att samhället kraftigt subventionerar boendet är kostnaderna för den enskilde ofta höga. Prisutvecklingen har sin grund främst i att boendeytan kraftigt har ökat och att kvaliteten i bostäderna också har stigit. Här spelar de detaljföreskrifter som finns en avgörande roll.

Moderata samlingspartiet har under många år riktat kritik mot utform- ningen av Svensk Byggnorm. I byggnormen blandas bindande föreskrifter med råd och exempel. Alltför många byggnadsnämnder utnyttjar sin starka ställning – medvetet eller omedvetet – genom att kräva lösningar i enlighet med byggnormens exempel. Om regering och myndigheter anser att byggare

Onsdagen den
14 oktober 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

– enskilda och företag – behöver råd och exempel på lämpliga utföranden skall dessa presenteras i särskild ordning och ha karaktären av information.

Även beträffande bindande föreskrifter måste en omprövning ske. Nu gällande föreskrifter är alltför omfattande och detaljrika. Vid kommande revidering av SBN bör befintliga normer ersättas med enkla tekniska funktionskrav och ett fåtal bindande bestämmelser. En sådan åtgärd skulle eliminera en stor del av det byggkrångel som den bygglovssökande i dag möter.

Den totala våningsytan per lägenhet i flerfamiljshuslägenheter ökade med ca 25 % mellan 1970 och 1978, eller med omkring 20 m² per lägenhet. Praktiskt taget hela denna ökning har skett sedan 1974. Närmare en femtedel av produktionskostnadsökningen per lägenhet, 20 000 kr., mellan 1974 och 1979 hänför sig till kvalitetsförändringar. Där ingår bl. a. effekterna av energinormer, kravet på handikappanpassning men även ett nytt byggande med kortare scier, lägre hus och ett mer varierat utförande.

I en situation där minskade subventioner är nödvändiga men med bibehållet byggande av minst dagens omfattning, måste de låneregler och normsamlingar som finns ses över. De måste anpassas till konsumenternas reella önskemål och köpkraft. Detta kommer att betyda minskade kostnader för att administrera låneregler, men förmodligen också bostäder med lägre standard, om än med bra kvalitet. Standardsänkningen kan bestå av annorlunda utformning av den yttre miljön, gångvägar, gräsmattor, dagvattenledning, sophämtning etc. Men även i bostäderna kan det bli fråga om att förändra standarden i förhållande till de högt subventionerade bostäder som i dag produceras. Av stor vikt är att ett byggande med en eventuell lägre standard inte innebär lägre kvalitet.

Viljan att skydda jordbruksmark och naturmiljöer omfattas av de allra flesta. I de delar av vårt land som i dessa hänseenden är särskilt känsliga måste stor aktsamhet iakttas. Detta leder till att vi i de områden där konflikterna är särskilt påtagliga nödgas utnyttja marken bättre än i dag.

Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang helt kort ta upp frågan om förköpslagen och dess tillämpning vid förköp av jordbruksfastigheter. Inom trepartiregeringen förbereddes ett förslag som skulle begränsa kommunernas rätt att förköpa jordbruksfastigheter. Kommunerna skulle på ett bättre sätt än nu motivera ett sökt förköp. Något förslag i denna riktning har inte mittenregeringen lagt fram, och man kan fråga sig vilka motiven kan vara. Särskilt förvånande är centerns brist på agerande, eftersom detta parti i andra sammanhang säger sig slå vakt om landsbygdens och jordbrukets intressen.

Det tredje området gäller bostadsfinansieringen och långivning.

I dag innehåller den statliga bostadslångivningen ett nätverk av regleringsmekanismer. Speciella krav ställs på standard och utformning av bostäderna. Lånereglerna styr genom sin utformning det som byggs. Lånesystemet innehåller också mekanismer syftande till kostnadskontroll.

De nuvarande bostadslånen bör ersättas med subventioner som utgår efter

avsevärt mycket mera schablonmässiga regler. Statligt lån för byggande bör utgå som enhetslån per lägenhet, dock med viss reduktion av lånebeloppet för små lägenheter och visst schablon tillägg beräknat per kvadratmeter för en begränsad lägenhetsyta överstigande den som ligger till grund för enhetslånets beräkning. Räntebidrag kan sedan kopplas till detta lån på samma sätt som i dag. Om lägenheten kostar mer än vad som täcks av enhetslånet, får denna kostnad täckas med tillägglån till marknadsränta.

Det här förordade lånesystemet skulle genom sin uppbyggnad innebära en starkt ökad flexibilitet.

Ökade kostnader skulle kunna finansieras på kreditmarknaden på sedvanliga villkor – alltså med osubventionerade lån. Härigenom skulle man nå både en större smidighet och ett lägre tryck när det gäller att öka subventioneringskraven. Höjda kostnader skulle alltså inte automatiskt mötas med större subventioner. Därmed skulle sannolikt ett första steg ha tagits till att bryta den ständiga växelverkan mellan ökade kostnader och ökade subventioner.

För att en ökad osubventionerad toppbelåning skall ge de eftersträvade effekterna krävs att åtgärder vidtas så att inte ränteavdraget ger samma effekter som statlig subvention.

Herr talman! Min tid är till ända. Jag vill sammanfattningsvis säga att det jag här har skisserat är en annorlunda bostadspolitisk väg, som vi anvisar för att nu och på sikt lösa bostadspolitiska frågor i Sverige.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 71 CHRISTINA ROGESTAM (c):

Herr talman! Social nedrustning har varit ett tema i dagens debatt. Det är tes som socialdemokraterna med all kraft försöker hamra in i människors medvetande. Men det är inte en riktig bild.

Inriktningen sedan 1976 har i stället varit en konsekvent och målmedveten politik för att skydda utsatta grupper och angelägna områden.

Låt mig ge ett exempel. Många barnfamiljer, framför allt de med tre eller fler barn, har det kärvt ekonomiskt. Därför har vi också satsat på förbättringar för dem. Barnbidraget har höjts från 1 800 kr. 1976 till f. n. 3 000 kr. per barn och år. Ett flerbarnstillägg som innebär ytterligare 750 kr. för det tredje barnet och 1 500 kr. för det fjärde införs från den 1 januari 1982. Föräldraförsäkringen, som 1976 omfattade sju månader, har successivt byggts ut. Den senaste förbättringen skedde den 1 juli 1980, då tiden förlängdes med tre månader till tolv månader. I socialförsäkringsutskottet behandlar man f. n. förslaget om rätt till ATP-poäng för vård av små barn. Barnomsorgen har byggts ut, och det statliga bidraget har ökat från 800 milj. kr. 1976 till 5 410 milj. kr. innevarande budgetår.

Det här är en något annan bild av de åtgärder som regeringen vidtagit på det familjepolitiska området än den som tidigare målats upp här i kammaran.

En annan, och växande, grupp är de äldre. Här har debatten mycket kommit att handla om deras ekonomiska situation. Och det är en viktig del. Men det är också nödvändigt att ta upp samhällets möjligheter att tillgodose de äldres behov av omsorg, service och vård. Med en växande grupp av äldre, framför allt en växande grupp av de allra äldsta, kommer det att krävas stora insatser från den aktiva gruppen, både personellt och ekonomiskt. Den gruppen har under senare år fått vidkännas en realinkomstminskning, medan den enda grupp i samhället som fått en realinkomstökning är pensionärskollektivet.

Ett pensionärspar med folkpension och pensionstillskott har under de senaste fem åren i reala termer kunnat öka sin levnadsstandard med ungefär 12 %. En barnfamilj med en hel- och en halvtidsarbetande förälder med industriarbetarlön har däremot fått vidkännas en nästan lika stor realinkomstminskning per konsumtionsenhet.

Sådana siffror får i varje fall mig att anse att det är viktigare att vi satsar på fortsatt utbyggnad av stödet till barnfamiljerna, medan pensionärgruppen i dessa tider av nödvändiga besparingar på statsutgifterna har möjlighet att vara med och bära en del av bördan.

Den ekonomiskt svagaste gruppen bland pensionärerna, den som har folkpension och pensionstillskott, kommer dessutom, enligt den regeringsdeklaration som vi hörde häromveckan, att få en uppräknig av pensionstillskottet den 1 juli nästa år. Därmed följer regeringen den linje som vi inom centern har drivit mycket konsekvent, nämligen att även i ekonomiskt besvärliga tider skydda de mest utsatta grupperna.

Det stora behovet på äldreområdet i framtiden är dock möjligheterna till vård och omsorg. Här behövs en aktiv planering av äldreomsorgen. Utgångspunkten för det arbetet måste vara en övergripande helhetssyn, som innebär att alla människor i vårt samhälle känner att de behövs, att de är en tillgång och har någonting att tillföra sin närmaste omgivning, sig själva och samhället som helhet.

Det här formuleras mycket fint i socialtjänstlagen. Äldre människor skall kunna leva och bo självständigt och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Det här betyder att omsorg, service och vård måste anpassas efter de behov som uppstår.

Detta kommer att ställa stora krav på den sociala hemtjänsten. Många kommuner söker sig fram efter olika modeller för att finna former som bäst passar i deras situation och för att finna t. ex. möjligheter till samarbete mellan hemtjänsten och hemsjukvården.

De äldres möjligheter att bo kvar i sina invanda miljöer är i stor utsträckning en fråga om hur kommunerna kan klara att, både personellt och ekonomiskt, bygga ut den öppna omsorgen. Det ställer stora ekonomiska anspråk på samhället som helhet.

I den allmänna debatten uppehåller man sig ofta vid de institutionella omsorgernas stora och snabbt stigande kostnader. Det är en riktig iakttagelse, men även den öppna omsorgen kräver resurser. Och det måste den få göra. Det här är en av de viktiga frågorna inför framtiden, nämligen att

finna former för att tillgodose de äldres behov av omsorg, service och vård.

Herr talman! Egentligen begärde jag ordet för att redovisa en principiell syn på omsorgen om barn och samhällets stöd till denna viktiga uppgift. Det är nödvändigt med en fortsatt utbyggnad av barnomsorgen. Det förenklade regelsystem som regeringen har föreslagit bör öka möjligheterna för kommunerna att fortsätta utbyggnaden. Diskussionen om bidragssystemets utformning skall jag inte ha några synpunkter på i kväll. Om jag inte är fel underrättad pågår diskussionerna om detta fortfarande i socialutskottet.

Det finns en stor grupp föräldrar som vill vara hemma för att under några år på heltid själva vårda sina barn. Den gruppen har inte alls fått det stöd från samhället som den borde ha fått.

De föräldrar som själva vill vårda sina barn måste få ett stöd, och här har centern i många år drivit kravet på vårdnadsersättning. Vi har också nått ett visst resultat. Föräldraförsäkringen har byggts ut till tolv månader, och de tre sista med en ersättning som är lika för alla. Men det räcker inte. Det är nödvändigt att gå vidare.

I våras motionerade vi centerpartister med krav på en fortsatt utbyggnad. Vid beslutet den 7 maj här i kammaren fick detta krav inte stöd av något annat parti. Men vi kommer igen.

För oss är det en viktig utgångspunkt att föräldrarna har ett gemensamt ansvar för barnen. De har själva rätt att bestämma hur de sinsemellan vill fördela detta ansvar. Det finns ingen given lösning på problemet hur man skall fördela ansvaret mellan föräldrarna. Barnens trygghet påverkas också i stor utsträckning av hur föräldrarna trivs med sin livssituation. Samhällets uppgift är att ge föräldrarna möjlighet att forma sin tillvaro så att det bäst passar varje familj. I en familj kan det innebära att båda föräldrarna förvärvsarbetar och att man för vård av och omsorg om barnen förlitar sig på en barnomsorg av god kvalitet. Det arrangemanget gör att den familjen trivs med sin situation. Det ger dem trygghet och gemenskap. I en annan familj når man samma syfte genom att en av föräldrarna under kortare eller längre tid arbetar hemma och själv tar på sig de viktiga uppgifterna att ha vård och omsorg om sina barn. De många som vill göra denna viktiga vårdinsats måste få ett ekonomiskt stöd.

En vårdnadsersättning med den utformning som centern har föreslagit innebär också ökade möjligheter för småbarnsföräldrar att utnyttja den lagstadgade rätt till förkortad arbetstid som redan finns. Det ger en möjlighet för ensamföräldrar och låginkomsttagare att utnyttja den rätten. Dessa grupper har små möjligheter att utan ekonomisk ersättning förkorta sin arbetstid. En vårdnadsersättning tillsammans med det förslag till ATP-poäng för barnavårdande år som redan ligger på riksdagens bord är ett bra sätt att förbättra den hemarbetande föräldrarnas sociala trygghet.

Enligt centerns uppfattning är det väsentligt att vi finner vägar för att visa en erkänsla för det oerhört viktiga arbete som vård, omsorg och fostran är och förblir.

Nr 8

Onsdagen den
14 oktober 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 72 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Inte sedan andra världskriget har Sverige haft en sådan arbetslöshet som nu. På en månad har 11 000 fler arbetssökande mötts av det kallsinniga svaret: Det finns inga jobb. Och alla tecken tyder på att detta bara är början på höstens och vinterns svåra arbetslöshet.

Även om arbetslösheten nu drabbar hela landet, så kvarstår ändå det faktum att den nordligaste delen av vårt land återigen drabbas hårdast. Den stora flyttvågen på 1950-talet och i början på 1960-talet tunnade ut befolkningen i Norrlandskommunerna. En ny flyttvåg blir ödesdigert, eftersom marginalerna till att hela samhällsapparaten skall undergrävas och slås ut är små. Detta gäller i hög grad fjällkommunerna. Exempelvis flyttade 15 ungdomar med hjälp av flyttningsbidrag från Vilhelmina kommun i Västerbotten enbart under augusti månad i år. Detta skall ses mot det faktum att årskullarna i kommunen uppgår till ca 60 à 70 personer.

Vart en sådan utveckling leder torde väl stå klart för alla. Hur skall det sluta för de kommuner som redan i dag har 10 % av den arbetsföra befolkningen utan arbete? Hur skall dessa kommuner kunna upprätthålla nödvändig samhällsservice om allt fler människor ställs arbetslösa och därför tvingas att flytta? Detta medför också att den redan sneda åldersstrukturen ytterligare kommer att stärkas. Andelen äldre av kommunens invånare, alltså pensionärerna, blir allt större.

I vårt nordligaste län finns också rika tillfällen för regeringen att studera arbetsmarknadspolitiska problem. Under 15 år av regionalpolitiska insatser har endast ca 3 000 arbetstillfällen skapats i Norrbotten med lokaliseringstöd. Och enligt LP 80 kommer länets industrisysselsättning att minska med 2 000 jobb fram till 1983. Problemen är sannolikt större än vad länsplaneringens siffror antyder. Det är uppenbarligen så, att risken ökar än snabbare för att länets näringsliv skall råka in i en nedåtgående spiral, om inte snabba åtgärder sätts in.

De som drabbas värst är vår ungdom, och bland dem kvinnorna. I åldern 16–24 år finns 61 000 arbetslösa. Vilken start får dessa unga människor här i livet när de ställs utan arbete och i en del fall blir tvingade att flytta från sina hembygder? Hur många av dessa unga människor kommer att få bestående skador och bli utslagna på ett eller annat sätt? Det är ett stort ansvar regeringen tar på sig, när man visar sin oförmåga eller bristande vilja att skapa sysselsättning för de arbetslösa.

En fråga som måste ställas är: Hur länge skall detta gigantiska slöseri med samhällsekonomiska och framför allt mänskliga resurser få fortsätta? Den frågan är berättigad, eftersom arbetslösheten kostar stora pengar. Arbetslöshetskassornas samorganisation har gjort en enkät bland de tolv största LO- och TCO-förbunden. Den visar att det hittills i år har utbetalats ersättning för 8 miljoner dagar. Om siffrorna omräknas på samtliga arbetslöshetskassor skulle utbetalningen hittills i år gälla ca 10,5 miljoner dagar.

De medel som tilldelats av regeringen för sysselsättningsåtgärder är helt otillräckliga. Detta bekräftas också av direktör Bertil Rehnberg i AMS. I en

kommentar till arbetslöshetssiffrorna säger denne: Vi begärde 2 miljarder av regeringen, men fick bara 400 miljoner. Våra resurser räcker nu inte till för de åtgärder som behövs. Vi kommer under hösten och vintern att få bevittna att arbetslösheten stiger ytterligare.

En annan fråga som måste ställas är: Saknas det objekt för att igångsätta sysselsättning? Så är tydligen inte situationen om man studerar länsmyndigheternas planering och önskemål.

I det sammanhanget vill jag erinra om den skrivelse som länsstyrelsen i Västerbotten nyligen ställt till regeringen. I denna skrivelse har länsstyrelsen kunnat redovisa att i länet finns, på en rad olika områden, ett varierat antal projekt som relativt snabbt kan ge sysselsättning om det realiseras. I denna skrivelse hemställer länsstyrelsen att ur anslaget för regionalpolitiskt stöd under budgetåren 1981/82 och 1982/83 200 milj. kr. i form av regionalpolitiska beredskapsarbeten ställs till länsstyrelsens förfogande för projekt och insatser. Den satsningen skulle ge sysselsättning på kort sikt, men den skulle även få långsiktiga regionalpolitiska effekter.

Det är en och en halv månad sedan denna skrivelse tillställdes regeringen. Man får väl uttrycka den förhoppningen att regeringen välvilligt ställer upp på länsmyndighetens sida för att främja sysselsättningen.

Det krävs alltså snabba åtgärder för att öka sysselsättningen. Men det behövs också insatser från samhällets sida för att säkra de jobb som nu är hotade. Varslen har nästan fördubblats. Under tredje kvartalet i år har 14 100 personer varslats mot 7 500 förra året. Här finns en mängd exempel på fabriker eller arbetsplatser som hotas av nedläggning, eller där nedläggning redan är beslutad. Detta kommer att innebära, förutom arbetslöshet, stora samhällsekonomiska kostnader. Och trots att man i många fall visar på möjligheten att fortsätta driften vid dessa fabriker, så står regeringen kallsinnig till varje åtgärd som skulle möjliggöra detta. För att ta ett exempel så följer NCB:s ledning inte riksdagens beslut om att NCB:s omstrukturering skulle ske på sådant sätt att de s. k. olönsamma enheterna fick möjlighet att fortsätta sin verksamhet i annan regi. Vad som nu händer är att ingen som helst hänsyn tas till de samhällsekonomiska konsekvenserna. Se på tekoindustrin – den synes få rascras helt utan att regeringen lyfter ett finger.

Allt detta visar att nya grepp måste tas, att en planerad utveckling av vårt näringsliv måste komma till stånd. Men för att en sådan väg skall vara möjlig att följa krävs givetvis att erforderliga styrmedel skapas, att de verkligen används och att statsmakterna slutar att skygga inför ingrepp mot kapitalägarna.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag beröra ett område som intimt hänger samman med arbete och rätten till en bra arbetsmiljö. Av det sagda framgår att det är frågan om vår miljö, både den inre och den yttre, som jag syftar på. Tillgången till arbete i en god miljö är en viktig del av den psykiska arbetsmiljön. Mer än en halv miljon människor går förtidspensionerade eller långtidssjukskrivna, i första hand beroende på hälsofarliga arbetsmiljöer och

brist på jobb. Arbetsmiljön har utvecklats till att bli ett av våra stora folkhälsoproblem.

Användningen av kemiska medel i vårt samhälle ökar, främst då inom industrin – det visar statistik som nyligen publicerats. Den här trenden måste brytas. Olika sektorer i vårt samhälle är mer eller mindre beroende av dessa kemiska medel, men oavsett detta måste vår strävan vara att minska användningen av sådana kemiska medel. Där det är möjligt bör användningen av medlen omedelbart upphöra.

Vårt parti anser att man från samhällsekonomiska utgångspunkter kan komma mycket längre på vägen till en giftfri miljö. Allt fler människor inser också att kampen för en bättre arbetsmiljö hör samman med kampen för en bättre miljö över huvud taget. Likaså börjar allt fler inse att detta är en maktfråga. Det är i grunden samma profitintresse och samma miljörisiker som hotar hälsan både innanför och utanför arbetsplatserna. Det är arbetarklassen som drabbas värst i båda fallen.

Nu hävdar man från vissa håll att om rätten att använda kemiska medel beskärs, då blir människor arbetslösa, då kommer landets inkomster att minska, osv. Andra, bl. a. vårt parti, hävdar det motsatta. Att uppfattningarna är motstridiga beror naturligtvis på olika utgångspunkter i analysen.

Om man utgår från ett samhällsekonomiskt synsätt, så utgör kampen för en bättre miljö också en kamp för mer sysselsättning och meningsfulla jobb. Ingenting är mer kostsamt för landet, både ekonomiskt och mänskligt, än människor utan arbete. Varje arbetslös kostar i genomsnitt ca 70 000 kr. Vi säger: Använd dessa pengar och dessa människor på ett förnuftigare sätt! Detta kan ske bl. a. genom åtgärder för en bättre livsmiljö. I det jobbet skulle många arbetslösa få en meningsfull tillvaro.

Anf. 73 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag skall liksom Christina Rogestam något diskutera familjepolitiken.

Vem skall bestämma familjepolitiken – föräldrarna eller politikerna? är ett ämne som debatteras alltmer i dessa dagar. Det är sorgligt att frågan över huvud taget skall behöva ställas. I vår västerländska kulturkrets borde svaret vara fullständigt självklart: varje familj måste under ömsesidigt ansvar själv få bestämma hur den skall ha det, hur arbetet skall fördelas mellan föräldrarna, om de själva skall se till barnen eller om någon annan skall göra det. Samhällets uppgift måste vara att på alla sätt underlätta för familjerna och att stötta dem vilkas krafter inte räcker till – inte att styra dem.

Sedan slutet av 1960-talet har familjepolitiken kommit att utformas efter helt andra mål och ideal. Utgångspunkten har varit en jämlikhetssyn, som i skrämmande hög grad gått ut på att stöpa alla familjer i samma form. Man har trott att frihet och jämlikhet måste innebära förvärvsarbete för alla föräldrar, också när barnen är små, och samma vård och fostran av barnen. Den ekonomiska självständigheten makar emellan har betonats i stället för deras ömsesidiga ansvar för varandra och barnen.

Med hjälp av socialförsäkring, skattesystem och ensidiga daghemssubven-

tioner har småbarnsfamiljerna styrts i den önskade riktningen, vare sig det passar dem eller inte.

Vi har fått ett skattesystem som inte tar någon hänsyn till hur många som skall leva på en inkomst, ett skattesystem som gynnar de familjer mest där man och kvinna tjänar precis lika mycket. Men ju ojämnare familjeinkomsten är fördelad, desto hårdare slår skatten. Skatten på en vanlig familjeinkomst blir ofta 50 % högre om endast en av föräldrarna tjänar in den mot om den delas lika dem emellan. Utformningen av detta skattesystem har starkt bidragit till att allt färre småbarnsfamiljer kan klara sin ekonomi på endast en inkomst, även om de skulle vilja det.

Samtidigt stöds ensidigt en enda vårdform för barnen, den kommunala barnomsorgen. De föräldrar som avstår från sin lön för att själva ta hand om barnen får inte ett öre, inte heller de som själva vill eller måste anställa någon som ser till barnen.

Allt detta har lett till sådana köer till den kommunala barnomsorgen att många föräldrar som verkligen skulle önska en plats där får vänta förgäves. Det beräknas att omkring 150 000 småbarnsföräldrar, som inte kan utnyttja den kommunala barnomsorgen, måste betala en dagmamma eller barnflicka svart för att över huvud taget ha råd eller möjlighet att förvärvsarbeta. Detta är naturligtvis orimligt för de här barnfamiljerna, för dagmammorna och för skattemoralen.

Flerbarnsfamiljerna, som mer än andra är hänvisade till att leva på en enda inkomst och som har minst möjlighet att använda sig av den kommunala barnomsorgen, är 1970-talets verkliga förlorare. En fyrbarnsfamilj med en inkomst och genomsnittshyra måste i år tjäna mer än 150 000 kr. för att kravla sig över existensminimum, en fembarnsfamilj mer än 200 000 kr. Nu har som bekant riksdagen i våras beslutat om flerbarnstillägg. Skulle de tilläggen ha gällt redan i år skulle det ha "räckt" med en inkomst på 183 000 kr. för att fembarnsfamiljen skulle uppnå den låga nivå som existensminimum utgör. Det visar att ytterligare åtgärder måste till om inte flerbarnsfamiljerna skall försvinna helt i vårt land. De har under 1970-talet minskat med mer än 40 %. Att den erforderliga skattereformen, som förbereds i kanslihuset, inte får utformas så att det blir svårare för de här familjerna att klara ett småhusboende borde vara en självklarhet.

Det här visar att den förment så jämlika familjepolitiken i mångt och mycket har blivit en politik för de starka. Är föräldrarna klara med sin utbildning och har fasta jobb när barnen kommer, får de ut kanske 50 000, 60 000, ja ända upp till 95 000 kr. i föräldrapenning det första året. Får de sedan plats på dagis och sedan fritids och har barn som orkar med detta, samtidigt som de själva har jobb som de trivs med, kan de naturligtvis inte klaga på utformningen av samhällets stöd. Detta kan uppgå till ungefär 400 000 kr. eller mer under ett enda barns första nio år men hur går det för ett par som får barn innan de är färdiga med sin utbildning eller som bor på en plats där det är svårt för båda att få jobb eller som inte får plats på dagis eller som har många barn eller som helt enkelt önskar ta hand om barnen själva under dessa få och snabbt flyende år? Vilket stöd ger samhället det paret?

Nr 8

Onsdagen den
14 oktober 1981

Allmänpolitisk
debatt

Några 400 000 kr. per barn satsar inte samhället, kanske på sin höjd 15 000 kr. i föräldrapenning det första året och ett förskoleår när barnet är 6 år.

Och vilken valfrihet har en reellt ensamstående, om han eller hon samtidigt med förvärvsarbete inte orkar fungera som både mor och far för barnen? Stora daghemssubventioner eller möjligen några år på socialbidrag är ofta de enda alternativ som bjuds.

De borgeliga regeringarna har tyvärr endast förmått företa smärre förändringar i denna föga rättfärdiga familjepolitik, även om jag håller med Christina Rogestam om att rätten att räkna ATP-år för vård av eget barn liksom flerbarnstillägget är mycket viktiga reformer. Men ändå är det ett skrämmande föräldratänkande som familjepolitiken i sina huvuddrag alltfjämt bygger på, nämligen att det är jämlikt bara att vårda andras barn, andras gamla, andras sjuka, inte sina egna.

Grundväsentligt för en livskraftig demokrati är att dess medborgare reagerar mot alla dirigerings tendenser. Att de skulle vara mindre allvarliga, därför att de berör något så viktigt som vården och fostran av barnen och hennens ställning i samhället, är omöjligt att förstå. Människor blir nu en gång inte lyckligare, varmare, mer omtänksamma om varandra, om alla tvingas in i samma livsform, vare sig den passar eller inte.

Familjepolitiken måste i stället föras i termer av rättvisa, valfrihet och äkta solidaritet, inte utifrån en grumlig jämlikhetsideologi, som gjort det allt svårare för många av dem som främst skulle ha behövt samhällets stöd. Samhället kan göra mycket för en sådan verkligt solidarisk familjepolitik. Men det kan aldrig ske genom att ensidigt gynna vissa alternativ samtidigt som andra missgynnas.

Förvärvsarbete för båda föräldrarna och daghemsvård för barnen är i många familjer en bra lösning. Men den passar inte alla och får därför inte ensidigt stödjas. Statistik från socialstyrelsen visar att mer än 138 000 förskolebarn saknade plats i slutet av förra året. Den socialdemokratiska partikongressen har avslagit förslag om 20 000 nya daghemsplatser per år. Det visar också att socialdemokraterna också är medvetna om att man inte löser dessa problem genom att bygga ikapp bristen. Det skulle ta alldeles för lång tid och leda till alldeles för stora orättvisor för dem som under tiden inte får del av det här stödet. Även för dem som kanske inte har så mycket till övers för valfrihetstänkandet borde väl ändå rättvisetänkandet spela en väsentlig roll när det gäller utformningen av familjepolitiken under de kommande åren.

Enligt vår mening måste varje familj själv få söka sig fram till den lösning som passar den bäst, med samhällets stöd men utan dess styrning. Vi måste få ett skattesystem som också tar hänsyn till hur många som skall leva på en inkomst. Stödet till barnomsorgen måste successivt läggas om, så att det blir rättvisare fördelat mellan föräldrarnas egen vård av barnen och andra vårdformer. En minimistandardsgaranti, som vi också motionerat om under flera år, skulle slutligen ge också de ekonomiskt svagaste småbarnshushållen den valfrihet de så länge förmenats.

Vi menar att man på det sättet också skulle kunna minska trycket på

daghemmen, till förmån för dem som verkligen företrar den vårdformen men som i dag oftast får vänta förgäves på sin plats. Det är hög tid att äntligen myndigförklara barnfamiljerna. En sådan politik skulle vara till gagn för alla barnfamiljer och därmed också för samhället i dess helhet.

Nr 8

Onsdagen den
14 oktober 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 74 MARIANNE STÅLBERG (s):

Herr talman! Det är naturligt att den allmänpolitiska debatten i riksdagen i huvudsak handlar om generella problem och uttrycks i allmänna termer och att debatten handlar om utvecklingen i landet som helhet. Men talet om mångmiljardbelopp i budgetunderskott och bytesbalansunderskott har svårt att få fotfäste hos den enskilde som vrider och vänder på varje krona för att få inkomster och utgifter att gå ihop.

Arbetslösheten kan beskrivas av någon i procent och i sexsiffriga tal och bemötas av nästa talare med att aldrig har så många arbetat som just nu. Betydelsen av att kronans värde skrivs ner för ökad konkurrenskraft och bättre samhällsekonomi beskriver inte de problem som enskilda individer och bygder känner igen.

Jag har all förståelse för att diskussionen måste föras i dessa tekniska termer, men när miljarder och procenttal far genom luften i plenisalen har vi ändå lätt att glömma att siffrorna står för summan av enskilda människors svårigheter och problem.

Olof Palme sade i morse i sitt anförande att arbetslöshetssiffrorna belysa i procenttal saknar ett ansikte. Jag skall försöka att i någon mån ge dem ett ansikte.

Vi vet sedan gammalt att i besvärliga tider drabbas de först och hårdast som är svagast och redan har det sämst ställt. Arbetslösheten är ett gissel för alla som drabbas av den, men den innebär särskilda svårigheter för ungdomar och kvinnor, som i regel har en svagare ställning på arbetsmarknaden än andra.

Jag tror det vore bra om vi oftare beskrev de allmänna problem vi brottas med utifrån enskilda människors situation. Vi skulle lättare förstå de stora talen och de stora problemen, och människor skulle lättare känna att det är deras vardag och problem vi diskuterar här i riksdagen. Vad betyder attackerna mot kommunernas ekonomi för den hemsamarit i Åre kommun som blir utan arbete därför att kommunen måste dra in på verksamheten, och vad betyder de för dem som skulle ha fått hennes hjälp?

Herr talman! Jag skall i all korthet ge några exempel på hur den senaste tidens utveckling drabbat kvinnor och ungdomar på olika håll i landet. Det är exempel hämtade från en bister verklighet. Jag har valt exemplen från Värmlands, Gävleborgs och Jämtlands län. Dessa exempel belyser problemen i tre län med stora svårigheter, men som situationen tyvärr ser ut i dag hade det gått att hämta exemplen från praktiskt taget alla delar av vårt land.

För ungefär ett år sedan lades en syfabrik ner i norra Värmland. 50 kvinnor blev utan arbete. Enligt uppgift går samtliga 50 fortfarande utan arbete –

detta i ett län där det i dag finns 7 000 arbetslösa, varav mer än hälften kvinnor.

Från Sandviken har ca 200 unga flickor i åldern 18–20 år fått flytta och söka jobb i Stockholm under de senaste tre åren. De hade inget annat val. Sandviken med sitt järnverk har övervägande manliga arbetsplatser. De inbrytningar i de tunga industrierna som kvinnorna gjort under högkonjunkturen har numera avstannat helt. I järnverket har det varit anställningsstopp sedan 1977. Sedan dess har mer än 800 jobb försvunnit. Numera efterfrågas inte ens de tidigare så attraktiva unga männen, än mindre kvinnorna.

I Jämtland, mitt eget hemlän, är situationen lika svår men kanske av litet annat slag. Där har den offentliga sektorn dominerat framför industrin. Där har landstingets och kommunernas utbyggnad skapat de flesta jobben. Inom den offentliga sektorn har många kvinnor och ungdomar fått chansen till eget arbete. Men nu är det slut med det. Landstingets utbyggnadsplaner har väsentligt fått inskränkas, bl. a. som en följd av den urholkning av den kommunala ekonomin som skett.

Bakom detta konstaterande döljer sig en bister verklighet. För vad är det för jobb som försvinner vid landstingens och kommunernas neddragningar? Jo, det är arbetsuppgifter som vård av gamla, sjuka och barn. Det handlar om arbeten som måste utföras ändå. Skillnaden blir bara att hemsamariten i Äre, som jag tidigare talade om, inte längre får lön för sitt arbete. Hon kan inte längre bygga upp sin ATP för äldre dagar, och hennes sociala förmåner försämras. Och än viktigare: hon får inte delta i den gemenskap som tillgången till ett arbete innebär. Hon blir arbetslös samtidigt som hennes arbetskraft är upptagen av oavlönat arbete.

Ungdomarnas situation är också svårare än på mycket länge. Så många som 1 200 av de arbetslösa i Jämtlands län är under 25 år. Vad skall hända med dem? Var skall de få en vettig start i livet?

Häromdagen kom ett ängsligt föräldrapar till Länstidningens redaktion och sökte arbete åt sin dotter, som nu hade gått arbetslös sedan hon slutade skolan i början av juni. Hon hade hittills bara erbjudits en eller två dagars jobb. Föräldrarna bad redaktören om vilket arbete som helst på tidningen, t. o. m. oavlönat, bara hon fick någonstans att gå på dagarna och kom in i en arbetsgemenskap. De var rädda för vad som annars kunde hända henne.

Vid arbetsmarknadsutskottets resa i Älvsborgs län i förrgår fick vi höra av en personalchef vid ett större företag i Borås, hur mycket svårare det var för ungdomar som varit arbetslösa en längre tid att klara jobbet och anpassa sig till ett arbete än för ungdomar som inte har någon arbetslöshetsperiod bakom sig.

Personalchefen vände sig till oss politiker och sade: Därför ett gott råd – klipp till direkt och gör beredskapsarbeten för ungdomar. Vänta inte, ungdomarna tar alltför snabbt skada av arbetslöshet.

Arbetslösheten är en tragedi för den enskilda individen och familjen. Men den är också ett samhällsekonomiskt slöseri och dålig hushållning med mänskliga resurser.

Rudolf Meidner har sagt att det är fåfängt att tro att vi skall ta oss ur våra

svårigheter genom att fler och fler undanhålls möjligheterna att arbeta. Alla måste ha sin försörjning. Det är både humant och ekonomiskt klokt att förvandla arbetslöshetsunderstöd till arbetsinkomst.

Häromkvällen sade Hans Werthén i ett TV-program att han inte kunde förstå, hur någon kunde tro på att vi tar oss ur krisen genom att låta bli att arbeta och genom att låta folk bli arbetslösa. Dessutom är det i första hand kvinnorna som drabbas, tillade han.

Det är underligt att dessa två personer, Rudolf Meidner och Hans Werthén, kommit till samma resultat. Det vore intressant att veta vad regeringen har för uppfattning om detta. Om regeringen delar de bådas uppfattning, vad tänker den då göra för att de kvinnor och ungdomar, vilkas situation jag har redovisat, skall få glädjas åt ett arbete igen? De åtgärder som hittills vidtagits har ju visat sig otillräckliga. Det har bl. a. också AMS konstaterat.

Det måste bli ett slut på den ekonomiska politik som förts alltför länge. Den bara förvärrar arbetslösheten och Sveriges ekonomi. Arbetslösheten drabbar både kvinnor och män. Den drabbar jämställdheten och konserverar traditionell rollfördelning. I det krisprogram som vi antog på vår kongress fastslogs följande:

”Vi kan inte lösa en kris som berör hela vårt samhälle genom att utnyttja bara ena halvan av befolkningen i förvärvslivet, medan den andra hänvisas till uppgifter i hem- och familjelivet. En sådan uppdelning innebär att vi på båda områdena går miste om erfarenheter och kunskaper, samtidigt som den begränsar de personliga utvecklingsmöjligheterna för både män och kvinnor.”

Herr talman! Vi har fortfarande råd att arbeta i Sverige. Låt oss inte förstöra denna möjlighet.

I detta anförande instämde Margareta Winberg, Roland Sundgren och Ing-Marie Hansson (alla s).

Anf. 75 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Även jag skall tala om arbetsmarknadspolitik, men låt mig börja med några andra ord.

Efter att ha lyssnat till förste vice talmannen Ingegerd Troedsson kan jag inte låta bli att berätta vad jag upplevde våren 1976 på ett valmöte i Enköping, där Lars Tobisson var min motståndare. Jag var ganska rund om magen på våren 1976, för jag väntade barn i början av juni.

Lars Tobisson tog upp detta förhållande i debatten och sade: Men Anna-Greta, vore det inte för dig personligen väldigt skönt om vi moderater vann valet, så att vi kunde bilda en borgerlig regering? Då skulle ju du själv kunna få ett vårdnadsbidrag på 10 000 kr. Du skulle i lugn och ro väl kunna ta hand om ditt barn.

Det var närmast ett personligt löfte jag fick av Lars Tobisson den gången. Men det löftet, som så många andra, infriades inte. Jag tycker att det är något

att besinna när man här hör Ingegerd Troedssons alla vackra uttalanden om mångbarnsfamiljer och andra som behöver stöd.

Därmed, herr talman, skall jag gå över till det som jag huvudsakligen skall tala om, nämligen om de problem som så många andra, senast Marianne Ståhlberg, har diskuterat från denna talarstol, dvs. arbetslösheten.

I går fick de sista sömmerskorna vid Algots besked om att de inte får fortsätta att jobba där. Många som har trott att det allmännas kaka skulle vara trygg och säker vet att det inte längre är så. Arbetslösheten bland de kommunalanställda ökar snabbare än bland de flesta andra yrkeskategorier.

I norr är en fjärdedel av byggnadsarbetarna utan jobb. Där är det också bara en av fem unga människor som kan räkna med att på hemmaplan få ett jobb efter att ha gått ut skolan. Från Stockholmsområdet, den starkaste arbetsmarknaden i detta land, rapporteras nu vecka för vecka en allt snabbare ökning av de arbetslösa ungdomarnas antal. Tonåringar skall i sysslöshet tvingas möta alla de problem, frestelser och faror som storstaden bjuder.

Arbetslösheten är ett ont för människorna som drabbas av den, men den är också ett ont för samhället som helhet.

Vi får inte i Sverige förledas tro att vi kan lösa den ekonomiska krisens problem med arbetslöshet, som man har trott på en del håll ute i världen. Och vi får inte i Sverige förledas till att acceptera arbetslösheten, som man har gjort på så många andra ställen. Arbetslösheten föder få revolutionärer – det är sant – och på ytan kan det tyckas att samhällena fungerar ganska bra trots arbetslösheten. Men man behöver bara skrapa litet grand på den glättade yta som kommersialismen breder ut över våra samhällen för att finna vilka tragedier som döljer sig där arbetslösheten stegrar och sprider sig. Om inte ungdomarna i Sverige får vara med och med sin egen arbetsinsats medverka till att ta det här landet ur den ekonomiska krisen, så kommer verkningarna av krisen att drabba oss under årtionden framöver genom skadade, vingklippta människobarn.

Herr talman! Det är många hårda ord som vi ifrån socialdemokratiskt håll har fällt över de borgerliga regeringarnas politik, och tyvärr tror jag att regeringarna är väl värda de här hårda orden. Vi har sagt det förr och jag upprepar det i dag: Enligt vår mening har de borgerliga regeringarna med öppna ögon fört en arbetslöshetsskapande politik. Och nu är centerfolkpartiregeringen på väg att riva i det sista skyddet mot den öppna arbetslösheten. Nu håller man på att bryta sönder den arbetsmarknadspolitik som varit ett signum för det här landet och som har gett oss en chans att hävda oss bättre när det gäller sysselsättningen än man har kunnat göra på andra ställen.

I våras sade man från den borgerliga majoriteten här i riksdagen nej till de 1,5 miljarder kronor för beredskapsarbeten som arbetsmarknadsstyrelsen begärde för att kunna klara av den värsta arbetslösheten under hösten och vintern. En del av de borgerliga företrädarna i arbetsmarknadsutskottet, och även en del på övriga håll i riksdagen, försökte vifta undan våra krav på mera

pengar med att hänvisa till formalia. Man sade att det ju inte var någon brådska att fatta de här besluten, och man sade att i själva verket var det naturligtvis så att regeringen skulle komma att ta fram dessa 1,5 miljarder, men man ville inte göra det just då under våren. Man hade ju sin finansfullmakt som man skulle använda för att ta fram pengarna. Varför skulle vi socialdemokrater då bråka? Varför skulle vi inte lita på att den borgerliga regeringen tog fram de här pengarna, när man ändå sade det?

Men nu visade det sig att regeringen inte alls hade för avsikt att ge AMS de pengar som begärts. Det visar sig att man i stället hade för avsikt att dra ner på beredskapsarbetena, på ambitionerna i förhållande till de bedömningar som arbetsmarknadsstyrelsen gör. Och den här gången lär det väl knappast vara möjligt ens för de troskyldigaste ledamöterna av de borgerliga partierna att tro på sina partiledares löften om kampen mot arbetslöshet.

För att visa hur många som inte får plats på den reguljära arbetsmarknaden eller i det reguljära skolväsendet, så brukar man ibland räkna samman dem som är arbetslösa med dem som går i arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten. Somliga gör den här sammanräkningen och kallar sedan alla för arbetslösa. Det räknestycket har vi socialdemokrater alltid tagit avstånd från. Men för att visa de påfrestningar som vi totalt har på arbetsmarknaden kan man naturligtvis göra den här sammanläggningen. Och jag skulle vilja göra den för att belysa skillnaderna i den politik som den borgerliga regeringen för nu och den som man själv förde för några år sedan.

I september 1978 var det 80 000 unga som stod utanför den reguljära arbetsmarknaden och skolväsendet. 46 000 av dem var arbetslösa, resten av de 80 000 gick i beredskapsarbeten eller i arbetsmarknadsutbildning.

Nu i år i september är 79 000 ungdomar, alltså i stort sett lika många som i september 1978, utanför den reguljära arbetsmarknaden och skolväsendet. Men nu har vi 61 000 arbetslösa ungdomar, alltså 15 000 fler än i september 1978. Varför? Jo, därför att regeringen, trots enträgen begäran inte bara från oss utan från en rad ungdomsorganisationer, från LO och TCO och många andra håll, t. o. m. från arbetsgivare, som Marianne Ståhlberg berättade här alldeles nyss, vägrar att sätta in de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. På den vanliga arbetsmarknaden i dag finns det knappast något jobb över huvudet taget för tonåringarna. Och skolväsendet förmår inte att klara av alla ungdomarna.

Jag skulle vilja påstå att det är en oändlig skillnad i livssituationen mellan den ungdom som är arbetslös och den som har ett beredskapsarbete eller en utbildning att gå till. Vi har inte råd att förlora ytterligare tiotusentals ungdomar till passiviseringen som arbetslösheten innebär.

I våras hette det att mittenpartierna, centern och folkpartiet, egentligen ville ge AMS pengar men att det var moderaterna som satte sig emot. Men nu visar det sig att det inte bara var moderaternas fel. Den politik som centern och folkpartiet för är precis likadan som den moderaterna styrde och ställde med när de satt med i regeringen.

Det skulle inte behöva vara 61 000 arbetslösa ungdomar här i landet i dag.

Om bara regeringen ansträngde sig att nu föra den arbetsmarknadspolitik som man själv förde 1978, skulle arbetslösheten bland de unga kunna vara 15 000 personer lägre. År 1978 berömde sig regeringen för att föra en bra arbetsmarknadspolitik. Varför har man glömt det? Man skulle kunna göra om det här. AMS har förutsättningarna, AMS ber och bönar att få sätta in åtgärderna.

Det är med en blandning av förtvivlan och raseri som man ser det här. Och samma känslor rider en när man läser andra delar av den proposition med det gröna omslaget som regeringen nu har lagt fram och ser på vilka andra områden inom arbetsmarknadspolitikens ram regeringen tänker sig att spara pengar.

Detta år är det internationella handikappåret. Det blir inget märkesår att glädjas över i Sverige för de handikappade. Med sin nya proposition lägger regeringen ytterligare sten på bördan för de människor som har det allra svårast att hävda sig på arbetsmarknaden. Många av dem som har s. k. lönebidrag kommer inte att kunna få det förlängt efter den 1 januari 1982. För en mycket stor del finns det inget annat alternativ än att kastas ut i arbetslöshet.

Samhällsföretag, som är till för människor med handikapp, människor som inte kan hävda sig och inte får plats på den öppna arbetsmarknaden, är för dyrt, tycker den borgerliga regeringen. Vi kan hålla med om att man i inledningsskedet har haft problem som också har kostat en hel del. Därför har också Samhällsföretag självt dragit i gång ett eget arbete för att pressa sina kostnader. Men det sätt som regeringen nu föreslår för att pressa Samhällsföretag innebär att man slår ut och stänger ute de svårast handikappade från en möjlighet att få jobb ens inom den skyddade sektorn.

Sverige är ett land som länge har klarat påfrestningarna på arbetsmarknaden bättre än de allra flesta länder. Vi har klarat att hålla oss undan den stora arbetslösheten. Och det är en kombination av åtgärder, där många människor har bidragit, som har gjort detta möjligt. Vi har haft en rätt så blomstrande industri, som har varit villig att göra satsningar för framtiden. Vi har haft en offentlig sektor som har inneburit att det har funnits bra vägar för Volvo att pröva sina tunga lastvagnar på, som har inneburit att företagen har kunnat använda telefoner för kontakter med kunder både hemmavid och utomlands och som dessutom har inneburit att samhället har ställt upp för de människor som har haft det svårast att klara sig själva. Den har inneburit att samhället har ryckt in och ordnat omsorgen för de människor som slagits ut av ett hårt arbetsliv.

Vi har byggt upp en arbetsmarknadspolitik som har varit en av de mest framstående i världen. Den har använts för att riva förvärvshinder för kvinnor som saknat yrkesutbildning, för att med hjälp av bidrag anpassa arbetsplatser till människor som har handikapp och för att i konjunkturnedgångar och vid struktursvårigheter med hjälp av beredskapsarbeten och utbildningsinsatser möta problemen. Men de svenska framgångarna beror naturligtvis inte bara på allt detta. De beror också på att vi har haft en

tradition där vi har satt arbetets värde och arbetets glädje i högsätet både för enskilda människor och för samhällsutvecklingen. Somliga har sagt att vi har varit för puritanska i det här avseendet, men att arbetet har betytt oerhört mycket för människor i det här landet och att det för oss i arbetarrörelsen alltid varit den viktigaste uppgiften är helt klart.

Den borgerliga politiken är på väg att rasera väldigt mycket av det som har gjort att vi i Sverige har kunnat hålla sysselsättningen hög. Den är på väg att riva i den offentliga sektorn och arbetsmarknadspolitiken. Den borgerliga politiken förmår inte att hålla uppe industriinvesteringarna, och det kanske allra allvarligaste är att den är på väg att utestänga en hel generation unga människor från att få uppleva arbetets glädje.

Herr talman! Vi socialdemokrater vet att det finns väldigt många på den borgerliga kanten som vill föra en annan politik än den som den borgerliga regeringen nu för. Jag hoppas att de har kurage och mod nog att medverka i kampen för en bättre arbetsmarknadspolitik.

Vi fick från vår partikongress ett uppdrag, uppdraget att framför allt försöka se till att vi inte får en generation förlorad ungdom i det här landet, och vi kommer att kämpa för det. Vi kommer att kämpa för en arbetsmarknadspolitik som inte kastar ut ungdom i den öppna arbetslösheten.

I detta anförande instämde Frida Berglund, Lahja Exner, Ingegerd Elm och Ing-Marie Hansson (alla s).

Anf. 76 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Får jag först till Anna-Greta Leijon säga att selektiva stödåtgärder och statlig styrning i sig inte innebär några möjligheter till förändrade marknadsförutsättningar. Stöd till olönsam verksamhet kan aldrig bli något hållbart alternativ till vare sig sysselsättning inom arbetsmarknadspolitikens ram eller utslagning ur arbetslivet. Den bästa och riktigaste lösningen är att åstadkomma en högre dynamik och expansionskraft i det reguljära näringslivet, och det är där den första försvarslinjen går mot arbetslösheten.

Herr talman! Om målet "Arbete åt alla" råder total politisk enighet i vårt land. För att klara detta mål krävs betydande insatser inom främst den ekonomiska politiken – men också inom arbetsmarknads- och näringspolitiken. Från den utgångspunkten bör därvid regionalpolitiken framstå som en kompletterande politik.

Under senare år förefaller det dess värre som om regionalpolitiken har blivit något av en "övergripande" politik. I vart fall har man åstadkommit en sammanblandning mellan arbetsmarknads-, närings- och regionalpolitik som blivit mycket olycklig och inneburit stora kostnader för skattebetalarna. Industristödsutredningen har visat vad det kan röra sig om.

Man kan på goda grunder ifrågasätta värdet av allt det ekonomiska stöd som utbetalats till olika branscher och företag. Härvid utgör stödet till varvsregionerna det mest anmärkningsvärda exemplet. Ovanpå detta har

varvsanställda – bosatta i regioner med mer allsidiga arbetsmarknader – tillförsäkrats särskilda anställningsgarantier, medan personer i Norrlands inland inte har kunnat få motsvarande förmån, även om de bor på orter som icke kännetecknas av en differentierad arbetsmarknad.

De selektiva styrmedlen och subventionerna har dessutom blivit så omfattande och svåröverskådliga att statens industriverk har ansett det nödvändigt att utge en särskild stödkatalog.

I rapporten Ny väg redovisar vi moderater ett program för återställd ekonomisk balans. I programmet påpekar vi bl. a. att de statliga stödformernas antal f. n. uppgår till ca 300. En långtgående rationalisering av stödformerna skulle minska selektiviteten i industripolitiken.

En stor del av industristödet har införts i syfte att förbättra den regionala balansen i vårt land. Kortsiktigt har stödet förmodligen gett positiva effekter på sysselsättningen. Regionalpolitiskt motiverat stöd lider dock av samma brister som annat statligt industristöd. Långsiktigt utgör det därför knappast ett positivt bidrag till utvecklingen av näringslivet i dessa regioner. Det riskerar tvärtom att konservera en föråldrad industristruktur och därmed fördjupa de regionala balansproblemen.

Många av våra sviktande basindustrier ligger i vårt lands mest sysselsättningsvaga regioner. De framtida faror som ligger däri är uppenbara.

Under 1980-talet måste arbetsmarknaden fås att fungera bättre. De institutionella hindren mot ökad rörlighet – skatter och lagstiftning – måste angripas. Högre industrisysselsättning fordrar en kraftig uppbromsning av sysselsättningsexpansionen inom den offentliga sektorn. Ökad industriproduktion kan inte åstadkommas, om hela tillskottet av arbetskraft sugs upp av den offentliga sektorn.

Arbetsmarknadslagstiftningen bör snarast reformeras. Generella möjligheter till provanställning och tillfällig anställning vid arbetstoppar måste skapas. Förtursreglerna bör också uppmjukas för att underlätta förnyelse- och rationaliseringsåtgärder inom näringslivet. Syftet måste vara att generellt bättre trygga den framtida sysselsättningen.

Därutöver påpekar vi i vårt program för återställd ekonomisk balans att tillämpningen av reglerna för ersättning vid arbetslöshet måste förändras. Det är orimligt att företag inte skall kunna få efterfrågad personal, när samtidigt kompetent arbetskraft går arbetslös på orten.

Från dessa utgångspunkter är det således nödvändigt att renodla regionalpolitiken till att i första hand skapa så lika grundförutsättningar som möjligt över hela landet och mellan dess olika regioner. Generella stimulansåtgärder för att åstadkomma detta är därför att föredra framför selektiv detaljstyrning. I valet av framtida åtgärder har vi förordat sådana som allmänt förbättrar förutsättningarna att bevara och expandera befintlig industri och att etablera nya företag. Bland de åtgärder som måste vidtas kan t. ex. nämnas en sänkning av företagets kostnader genom en reduktion av socialförsäkringsavgifterna för de företag som är etablerade i sysselsättningsvaga kommuner.

Man bör också överväga att på motsvarande sätt gå vidare för att ge en

generellt verkande stimulans till de företag som sysselsätter ungdomar.

Vissa regioner i vårt land kännetecknas av långa avstånd, annorlunda klimat och bristande industriell tradition. Genom att på olika sätt kompensera dessa handikapp kan man så att säga göra Sverige rundare, dvs. ge företag i Norrland och på Gotland bättre förutsättningar för att kunna konkurrera på mer jämbördiga villkor med det näringsliv som är lokaliserat i Syd- och Mellansverige.

De hittills utnyttjade regionalpolitiska stödförmåerna förmår inte häva de nuvarande trenderna. Ensidigt riktade stödåtgärder gynnar inte det näringsliv som redan finns i stödområdet. Konkurrensen kan snedvridas, och sysselsättningen hotas i de företag som redan är etablerade på orten i fråga. Riktade stödåtgärder kräver dessutom en byråkratisk beslutsprocess, och man riskerar att behandla vissa företag orättvist.

En tyngdpunktsförskjutning måste ske när det gäller statens engagemang på skilda områden, från en fortsatt utbyggnad av den offentliga sektorn till en ökad stimulans med generella medel för hela näringslivet. Vad frågan ytterst gäller är vilka kostnader för selektiva åtgärder på t. ex. regionalpolitikens område vi kan tillåta belasta vår internationella konkurrenskraft med.

Summerar man alla de krav på nyetableringar, nylokaliseringar etc. som kommunerna har redovisat i Länsplanering 80, kan man konstatera att nyföretagandet i Sverige måste mångfaldigas. Allt fler kommuner har begärt att bli förklarade som stödkommuner och i konsekvens därmed få tillhöra stödområdet. Vid de studiebesök ute i olika län som vi ledamöter i arbetsmarknadsutskottet har företagit under åren kan vi konstatera att en inplacering i stödområdet är ett hett eftertraktat mål för många kommunalpolitiker. Denna utveckling bekräftar uppfattningen att generellt verkande medel är att föredra framför selektiva åtgärder. Alternativet till detta är att successivt tvingas acceptera de kommunala kraven, med den risk detta innebär att hela landet snart förvandlas till stödområde. Är det på detta sätt som solidariteten från oss som bor i Syd- och Mellansverige skall uttryckas med dem som bor i utsatta områden i Norrland och på Gotland?

Den nödvändiga omvandlingen och förnyelsen av det svenska näringslivet, som i sin tur skall bära upp sysselsättningen i den offentliga sektorn, kan inte åstadkommas genom nya statliga organ och statliga styrmedel. Det är inte i statliga kommissioner som innovationer och produktförnyelser föds. Förnyelsen sker genom personliga initiativ i en decentraliserad marknadsekonomi med fri företagsamhet. Av dessa skäl måste man vända sig mot den starka, selektiva inriktning av politiken som socialdemokraterna pläderar för – i den mån de konkretiserar sig i sitt s. k. krisprogram. Selektiva styrmedel och subventioner flyttar över en stor del av beslutanderätten till centralt placerade politiker och ämbetsmän med ringa direktkunskap om produktionssystem och marknader. Den selektiva politiken får dessutom automatiskt ett konserverande drag genom att den i första hand inriktas på företag i svårigheter. Det är vad man troligen kan vänta av ett eventuellt "löntagarfondssystem", där de regionala fondstyrelserna kommer att göra s. k. brandkärsuttryckningar för att "rädda sysselsättningen" när efterfrågan på

produkterna uteblir.

Ingen fråga har så dämpat näringslivets expansionslusta och initiativförmåga som de ständiga ropen på löntagarfonder. Skall vi få den önskvärda förnyelsen måste vi snabbt undanröja det fondsocialistiska hotet, som lägger en hämsko på nya satsningar. Detta har inte minst betydelse från regionalpolitisk synpunkt.

Jag kan ge ytterligare ett exempel på vad man kan vänta sig. Vid ett mindre företag i Skaraborgs län, Liljegrens snickerifabrik i Tidaholm, har händelser nyligen visat vad fackföreningsfonder skulle kunna innebära i praktiken. De anställda vid företaget har inte velat gå med i facket. Träindustriarbetareförbundet krävde då i ett brev till det fackföreningsägda byggföretaget BPA att Tidaholmsföretaget skulle bojkottas. Detta skulle ha inneburit nedläggning och arbetslöshet. Att facket gick bakom ryggen på företaget och dess anställda gjorde situationen ännu mer allvarlig. Tack vare ett snabbt ingripande från företagsledning och anställda kunde detta hot avväjas.

Situationen visar vad ett fackföreningsägt näringsliv betyder för föreningsfriheten och därmed för demokratin. Det är därför viktigt att redan nu säga nej till kollektiva löntagarfonder. Efter 1982 kan det vara för sent.

De politiker som inte i tid inser att det behövs återhållsamhet inom den offentliga sektorn kommer att tvingas till obehagliga nedskärningar när kreditgivarna skärper kraven på svenska politiker. Trots detta fortsätter socialdemokraterna att fria till väljarna genom att motsätta sig det ena sparförslaget efter det andra, samtidigt som de kritiserar budgetunderskottet och utlandsupplåningen. Den röda socialdemokratiska rosen på affischerna liknar mer och mer den omtalade tulpanarosen – symbolen för en omöjlig politik. Vad läget nu kräver är inte överbudspolitik, utan den mest angelägna uppgiften när det gäller att säkra "Arbete åt alla" är att skapa en ekonomisk, social och näringspolitisk miljö, där skaparlusta, personliga insatser och arbetsvilja befrämjas. Den i särklass viktigaste åtgärden därvid är att förbättra industrins lönsamhet och göra insatser som kan stärka näringslivets konkurrenskraft. Vad det svenska näringslivet i dag lider av är obalans i kostnaderna och en dålig anpassning till förändringarna på världsmarknaden.

Därför krävs en politik som kan sänka näringslivets kostnader och som gynnar tillväxten. Därmed kan situationen förbättras i landets *alla* regioner. De regionalpolitiska åtgärderna innebär eljest att man flyttar sysselsättningsproblemen mellan och inom regionerna. I takt med en sådan omläggning av politiken kan de selektiva styrmedlen och subventionerna avvecklas, till gagn för oss alla. En framgångsrik regionalpolitik måste baseras på åtgärder som kan ge förutsättning för ett konkurrenskraftigt näringsliv. Det är ju detta näringsliv, herr talman, som ytterst skall bära upp och försörja den offentliga sektorn!

Anf. 77 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! I något som jag uppfattade som argumentation mot min plädering för en framsynt arbetsmarknadspolitik sade Sten Svensson att den

första försvarslinjen när det gäller att hävda sysselsättningen måste gå vid ett blomstrande näringsliv och lönsamma företag. Låt mig säga att jag helt och fullt håller med om det. Men de borgerliga regeringarnas politik har misslyckats med att skapa ett sådant blomstrande näringsliv. Industriproduktionen ligger på en mycket låg nivå – det vet Sten Svensson. Industriinvesteringarna gör det likaså.

Vi socialdemokrater har aldrig hävdats att arbetsmarknadspolitiken ensam skulle kunna klara våra grundläggande sysselsättningsproblem. I stället är arbetsmarknadspolitiken den sista försvarslinjen mot den öppna arbetslösheten. Det är det som gör att det är så allvarligt att man nu börjat riva också i den, för då återstår inget annat än ren arbetslöshet – det värsta av allt.

Herr talman! För några dagar sedan höll vi ett sammanträde i det socialdemokratiska partidistriktets styrelse här i Stockholms län. Vi hade fått nya alarmerande siffror om ungdomsarbetslösheten. Vi gjorde då ett uttalande, som bl. a. innehöll en maning till näringslivet. Vi sade: Lagg av med kampanjen mot löntagarfonder bara en månad! Gå i stället ut till alla företag och tala om ungdomarna och deras behov av jobb, och försök ragga upp arbetsplatser! Jag vill vädja till Sten Svensson: Gör detsamma! Jag tror att Sten Svensson som ledamot av arbetsmarknadsutskottet skulle kunna göra mer på det sättet än med den skrämselpropaganda mot löntagarfonder som vi hörde nyss.

Anf. 78 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att vi således är överens om att den bästa och riktiga lösningen är att vi åstadkommer en högre dynamik och större expansionskraft på den reguljära arbetsmarknaden. Men då tycker jag att Anna-Greta Leijon skall ta konsekvenserna av detta synsätt. Det kan inte vara rimligt att man först utarmar näringslivet genom höga pålagor och skatter och sedan i efterhand försöker reparera skadorna med subventioner. Man måste från början se till att man stärker näringslivets konkurrenskraft. Och det skall ske genom generellt verkande insatser, som lägger grunden till ett bättre konkurrensläge.

Men inget av detta har varit kännetecknande för socialdemokraternas politik under de gångna mandatperioderna då ni har varit i opposition. Nej, ni har enbart fortsatt i gamla hjulspår, dvs. förespråkade en högskatte- och regleringspolitik.

Det gäller också att skapa ett ekonomiskt utrymme. Låter man den offentliga sektorn expandera mer än tillväxten i ekonomin, blir det inget utrymme för reallöneförbättringar och inga möjligheter att finansiera investeringar i näringslivet som kan leda fram till nya sysselsättningsstillfällen. Detta belystes i den tidigare debatten mellan partiledarna.

När det slutligen gäller löntagarfonderna är målet klart utstakat – man syftar till ett socialistiskt samhällssystem. Jag förstår att socialdemokraterna vill skapa en blågul modell, att man vill göra en speciell konstruktion för vårt land. Men vi vet genom en lång rad exempel ute i världen vad socialism kan

innebära, och vi vågar inte ta risken här i vårt land att få motsvarande följdverkningar.

Anf. 79 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Under 44 år satt socialdemokratien i regeringsställning i det här landet. De 44 åren präglades varken av något utarmat näringsliv eller av någon diktatur av det slag som Sten Svensson vill förespegla människor att man skulle få om man följde den socialdemokratiska politiken. Det är i stället så att vi under de fem år som vi har haft borgerligt regeringsinnehav i detta land har upplevt en nedrustning av det privata näringslivet. Vi har upplevt en högre inflation än på många år. Vi upplever nu en kraftigt ökad arbetslöshet.

Löntagarfonder behöver vi både för att kunna rädda sysselsättningen för de framtida generationerna och också för att göra det här samhället mera demokratiskt än det är i dag. Jag tror inte att någon kan påstå att den demokratisering som vanns med den politiska rösträtten har inneburit förtryck i det här landet. Ändå var argumenten som man använde mot arbetarrörelsen när den slogs för att genomföra den politiska rösträtten i stort sett exakt desamma som de argument Sten Svensson använder här i dag.

Men låt mig återgå till min vädjan tidigare. Jag begärde inte att vare sig Sten Svensson eller någon annan inom näringslivet skulle helt lägga av sin kampanj mot oss i löntagarfondsfrågan. Jag begärde bara ett kort uppehåll för att ni också skall kunna ägna en stund åt de allt fler arbetslösa ungdomarna.

Anf. 80 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Under er långa regeringstid, 44 år, som Anna-Greta Leijon påminde om, lades ju grunderna för den trendutveckling på utgiftssidan som bl. a. ledde till kostnadskrisen 1974–1976. Jag minns att bara några dagar efter det att vi bytte regering 1976 så kom det genast en räkning på åtskilliga miljoner till NJA i Norrbotten, och sedan fortsatte notorna att strömma in från krisdrabbade företag i en strid ström. Jag vill bara påminna om detta.

Beträffande löntagarfonderna är det på det sättet, att systemet syftar till att åstadkomma en helt förändrad ägandestruktur: facket skall ta över äganderätten. Detta skall ske successivt, men målet är klart uttalat. Utöver detta är det meningen att man på ett ställe skall lägga både konsumentintresset, producentintresset och det fackliga intresset. De här faktorerna, som skall balansera mot varandra och som är styrkan i ett marknadsekonomiskt samhälle, skall koncentreras till en enda inflytandegrupp. Det blir alltså fåtalet som bestämmer över flertalet. Individerna hamnar i den situationen att han helt kommer i kläm.

Anf. 81 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Regeringen har för riksdagens beslut överlämnat ett mycket omfattande ekonomiskt program, ett program som om det genomförs i sin

helhet har goda förutsättningar att bli ett säkert brofäste för en bättre balans i Sveriges ekonomi.

Oppositionen har självfallet till uppgift att noga analysera de förslag som regeringen lägger fram. Den skall självfallet också komma med motförslag och alternativ, men då helst konstruktiva sådana. Vi bör tillsammans föra en seriös debatt.

Om vi analyserar den debatt som hittills har förts, kan den endast i begränsad omfattning betecknas som seriös. Många av de framlagda förslagen är inte genomförbara och minst av allt konstruktiva.

Så upprepas t. ex. gång efter annan det osakliga talet om att de inkomstsvaga pensionärerna drabbas hårt av regeringens ekonomiska program. Detta blir inte mer sant därför att det upprepas många gånger.

Varför talar man inte om

att en pensionär med 35 000 kr. i pension får en kostnadsminskning med ca en tusenlapp genom momssänkningen,

att övre gränsen för KBT höjs med 50–100 kr. samtidigt som självkostnaden på 80 kr. införs i botten,

att det bidragsgrundande KBT-beloppet på detta sätt i princip blir oförändrat,

att pensionärer med 35 000 kr. i pension även i fortsättningen får ökade skatterabatter från ca 3 800 kr. år 1982 till ca 4 400 kr. år 1984,

att SJ:s pensionärsrabatter blir kvar till 75 % – för ett rabattkort som en vanlig resenär betalar 800 kr. för betalar pensionären i fortsättningen ca 200 kr. – och

att regeringen avser att föreslå en höjning av pensionstillskottet.

De inkomstsvaga pensionärerna skyddas alltså mycket väl i regeringens ekonomiska program. Detta stämmer mycket väl med centerns politik. Det fanns en tid då jag trodde att det även stämde med socialdemokraternas politik, men i dag är det tydligen inte de inkomstsvaga pensionärerna som är mest angelägna för socialdemokraterna.

Momssänkningens huvuduppgift är att kompensera löntagarna för devalveringen på ett sätt som inte urholkar devalveringens positiva effekt. Det är anmärkningsvärt att notera att socialdemokraterna går emot att löntagarna får en skälig kompensation. En kompensation via lönehöjning skulle ytterligare driva på inflationen, minska vår konkurrenskraft, öka arbetslösheten och därigenom ytterligare öka budgetunderskottet.

Att ersätta momssänkningen med räntesänkning är inte heller ett realistiskt förslag. Vi behöver både momssänkning och räntesänkning. Regeringens ekonomiska paket förutsätter också detta, och i dag har första steget tagits genom att räntan har sänkts med 1 %. Denna åtgärd har möjliggjorts bl. a. av att vi hittills i år inte haft någon statlig nettouplåning i utlandet. De ca 5,5 miljarder vi lånat och tagit hem balanseras av motsvarande ökning av valutareserven. Detta är ett mycket gott resultat, speciellt mot bakgrunden av att vi i början av året fruktade att nettouplåningen utomlands under detta år skulle bli 25 miljarder.

Den volymmässigt 25 % lägre oljeimporten har givetvis i hög grad bidragit

Nr 8

Onsdagen den
14 oktober 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

till att förbättra handelsbalansen. Regeringens energipolitik börjar nu visa sina positiva effekter.

Det har också föreslagits att man skulle sänka momsen enbart på livsmedel. Detta är inte heller ett realistiskt förslag. Det skulle bli en orimlig belastning på handeln och samtidigt gynna viss lyxkonsumtion. Om nu förslagsställarna verkligen vill komma fram till en konstruktiv överenskommelse, så borde man sträva efter att lägga fram genomförbara och konstruktiva förslag.

Jag vill försöka ge ett exempel som kunde tillgodose flera av oppositionens framförda intressen och ändå inte ändra inriktningen på det ekonomiska paketet.

Om momsen sänktes till 21 % i stället för 20 %, skulle det innebära cirka 1,2 miljarder i bibehållna skatteintäkter. Om sedan 500 miljoner användes för att inte plocka bort de 500 miljoner i livsmedelssubventioner som riksdagen har beslutat om skall bort vid nyåret och ytterligare 500 miljoner användes vid regleringen av jordbruksavtalet vid nyåret, så skulle baslivsmedlen i princip vara momsfria via livsmedelssubventioner. Det ekonomiska paketets inriktning ändras inte, men dess sociala effekter blir än bättre och inflationsbekämpningen sannolikt ännu effektivare.

Budgetunderskottet skulle minska något litet och livsmedelspriserna förbli i stort sett oförändrade under ganska lång tid framöver. Löntagarna skulle ha en chans att få en viss real lönebehållning under första delen av 1982 trots en ganska liten lönehöjning.

Förutsättningen är att vi kan begränsa kostnadsutvecklingen under 1981, så att inte löneavtalens spärregel utlöses. För detta krävs sannolikt ytterligare räntesänkningar, vilket bör vara möjligt om det ekonomiska paketet genomförs med endast den typ av justeringar som här skisserats.

Herr talman! Visst finns det möjligheter till konstruktiva lösningar, men då är första förutsättningen att de alternativ som förts fram är realistiska och att det finns en god vilja hos alla parter.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

12 § Kammaren åtskildes kl. 23.31.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert